

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

на тему Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка (1880-
1951)

Виконала: студентка IV курсу,

СОІз-41 групи

Спеціальності 014 Середня освіта (історія)

Скорікова О.О.

Керівник Єгрешій О.І.

Рецензент _____

Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Формування особистості Володимира Винниченка на тлі епохи.....	7
Розділ 2. Громадсько-культурна діяльність Володимира Винниченка.....	20
Розділ 3. Роль Володимира Винниченка у створенні та діяльності УНР та ЗУНР.....	36
Розділ 4. Можливості адаптації теми бакалаврської роботи у ЗОШ.....	62
Висновки.....	77
Список використаних джерел.....	
Додатки.....	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Володимир Винниченко був ключовою фігурою в історії України, відіграючи вирішальну роль у становленні та спробах стабілізації української державності в надзвичайно складний період. Він був не тільки політиком, а й письменником. Літературна творчість Винниченка відображала соціально-політичні проблеми свого часу, він порушував в романах та п'єсах важливі теми, такі як тяжке життя селянства через голод і злидні та проблеми, з якими стикалася українська революція, він намагався донести важливість українізації населення шляхом написання багатьох пропагандистських листівок та творів. Його політичні праці відображали ідеали та виклики перед якими стояла Україна на початку 20-го століття, зокрема, боротьбу за національну незалежність та становлення соціальної справедливості. Перебуваючи при владі, Володимир Винниченко докладав усіх зусиль, щоб українське населення процвітало та прагнув зробити Україною ваговою державою на політичній арені. Ця тема є актуальною і сьогодні, адже Володимир Винниченко протягом свого життя зробив великий внесок у становлення незалежної і вільної України. Мною було досліджено, що Володимир Винниченко активно підтримував соціалістичну, а пізніше і комуністичну ідеологію, вбачаючи в цьому рятівну силу для українського народу, а конкретніше для звичайних селян та робітників, і завжди відстоював інтереси українського суспільства, не дивлячись на можливу загрозу для свого життя. Мною також було розглянуто можливість адаптації теми бакалаврської роботи для школярів, запропоновані мною методи дозволяють це реалізувати на практиці кожному вчителю історії.

Об'єктом дослідження є суспільно-політична діяльність Володимира Винниченка

Предметом дослідження є особистість Володимира Винниченка як людини, політика та письменника

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі громадсько-політичної діяльності Володимира Винниченка, визначенні його внеску у становлення української державності крізь призму проведення ним політики та написання літературних творів

Завданнями дослідження є:

- 1) проаналізувати формування особистості Володимира Винниченка через дослідження періоду його дитинства на юності
- 2) розкрити зміст його літературних творів та оцінити погляди Володимира Винниченка на становлення незалежної української держави
- 3) визначити етапи становлення Володимира Винниченка як політика та проаналізувати його політичну діяльність, виявивши сильні та слабкі сторони його політики
- 4) оцінити можливість інтеграції теми бакалаврської роботи на уроках з історії України в загальних середніх навчальних закладах та запропонувати методи, які міг би використовувати вчитель під час розповіді про Володимира Винниченка

Хронологічні рамки дослідження – 1880-1951 рр. Нижня межа обумовлена народженням Володимира Винниченка та становлення ним як особистості, верхня межа – смертю Володимира Винниченка.

Територіальні межі дослідження – це центральна, східна та південна територія України, а також країни, куди емігрував Володимир Винниченко

Стан наукової розробки. Сучасні дослідження охоплюють різні аспекти його життя та праці цієї видатної особистості, від народження до політичної діяльності та літературної спадщини. Розглядом дитинства та формуванням Володимира Винниченка як особистості вже в юнацькому та дорослому віці займалися багато дослідників, серед них можна виділити Б.Подолька [34], Ю.Тагліна [24], Ол.Парадиський [19], С.Процюк [20], С.Кульчицький [13], Г.Костюк [12], І.Войцехівська [36]. Науковці сформували уявлення про дитинство Володимира Винниченка, визнавши

ключові етапи його розвитку та вплив навколишнього середовища на формування його характеру і поглядів. Дослідниками також було встановлено процес формування Володимира Винниченка у період його юнацького віку, зокрема, було виявлено становлення цінностей та перші поклики до захисту українського населення.

Багато письменників того часу звертали увагу на творчість юного письменника, зокрема можна виділити Івана Франка [42], Лесю Українку [1], Михайла Коцюбинського [1] та найближчого друга, який відіграв ключову роль у його житті - Євгена Чикаленка [38]. Розглядом письменницької діяльності Володимира Винниченка та подіями його особистого життя займалися ряд дослідників, зокрема Ю.Тагліна [24], Г.Костюк [12], С.Кульчицький [13], Ф.Штейнбук [54], С.Єфременко [10], А.Річицький [21], Л.Мороз [18], особливу увагу автори зосереджували також і на особистому житті Володимира Винниченка та висловлювали власну оцінку його творчої діяльності. Окремо мною було детально досліджено і декілька головних творів Володимира Винниченка.

Безпосередньо дослідники приділили особливу увагу його політичної діяльності, яка була сповнена рішучості на боротьбу за українське суспільство, серед них були автори А.Річицький [21], І.Курас [48], В.Солдатенко [22, 23], В.Верстюк [4], Ю.Тагліна [24], Ю.Тищенко [25], С.Кульчицький [13], Г.Костюк [12]. Головним джерелом, яким ми послуговувалися під час виконання бакалаврської роботи стали роботи самого Володимира Винниченка, в яких він виражав свої думки та погляди, давав власну оцінку різним подіям.

Дослідниками, які приділили особливу увагу вивченню індивідуальних особливостей учнів стали А.Мацко [17], А.Кузьмінський [30], М.Левківський [15], С.Максимюк [16], Л.Задорожна-Княгницька [11], С.Мартиненко [31], Т.Завгородня [37]. Методи, якими може послуговуватися вчитель історії під час викладання навчального матеріалу, проаналізували М.Фіцула [26], О.Пометун [33], Н.Волкова [9], О.Аніщенко [28], К.Баханов [2], Г.Яковенко

[27]. Окрему увагу інтеграції інформаційно-комунікативних технологій в навчальний процес уроків приділяли такі автори Л.Богдановська [40], О.Білоус [39], Л.Булдакова [3], Д.Десятов [43], Н.Ічанська [46]. Про методи проведення нетрадиційних уроків зазначали О.Желіба [44], Ю.Олексін [50], О.Пометун [32], Н.Волкова [9], М.Скрипник [53], Г.Кондратенко [47], О.Дубасенюк [29]. Особливу увагу проведенню проектам приділили Є.Іжко [45] та М.Вітюк [41].

Методи дослідження складають принципи історизму, всебічності, об'єктивізму. Дослідження проведено з використанням проблемно-хронологічно, порівняльно-історичного та системно-історичного методів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріал дослідження може бути використаний викладачами у вищих навчальних закладах, на уроках з історії України, на факультативах та на історичних гуртках.

Структуру роботи складає вступ, чотири розділи, список використаних джерел (54 позиції), додатки

РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА НА ТЛІ ЕПОХИ

Дитинство – це найважливіший етап для кожної людини, коли вона формує свою особистість, отримує найважливіші вміння та навички, які знадобляться у майбутньому дорослому житті. Для Володимира Винниченка дитинство стало початком фундаменту, на якому будувалася його подальша доля як видатного письменника, громадського і політичного діяча. Біографічні довідки містять різні дані про народження Винниченка, зокрема дружина Володимира Винниченка Розалія подає наступну інформацію: «В.Винниченко народився 14 липня 1880 року (за ст. ст.) в місті Єлисаветграді Херсонської губернії» [34, с.9].

Для порівняння візьмемо «Щоденник», складений майбутнім діячем, у якому міститься важлива інформація: «З дитинства, з того часу, як поміщик Бодіско бив мого батька у себе в економії, як обдурив його, як визискував...» [35, с. 353]. Приходимо до висновку, що подія відбувалася саме на селі, адже у другій половині ХІХ ст. сільське життя перебувало під владою поміщиків. Поданий вище період часу характеризується напруженими відносинами між поміщиками та селянами, останні боролися за свої права та покращення умов життя.

Після аналізу уривку стверджуємо, що інформація подана дружиною діяча є недостовірною. Більшість дослідників дотримуються повідомлення, яке було розміщене в обіжнику князя Урусова: «В.Винниченко народився 27 липня 1880 р. в селі Великий Кут Витязевської волості Єлисаветградського повіту Херсонської губернії» [12, с. 29].

Попри те, що ми зуміли встановити версію найбільш вірогідного місця народження великого письменника і відомого політичного діяча, зауважимо, що дата його народження й надалі залишається дискусійним питанням. Джерела містять суперечливі дані, зокрема в поданих вище уривках, відтак розуміємо, що дата вказана дружиною Володимира Винниченка і князем Урусовим суттєво відрізняються. Однак ми маємо додаткове джерело

розміщене у праці С.Кульчацького. Згідно нього: «У метричній книзі церкви Володимирської Богоматері ця дата знайшлася: 28 (16) липня 1880 року» [13, с. 25].

Причини цієї невизначеності пов'язані з тим, що реєстрація дат народжень не була обов'язковою і не завжди відбувалася точно, документація могла вестися неофіційно або бути загубленою. Підкреслюємо, що у минулі століття визначення віку людини не мало такого значення, як сьогодні. Люди сприймали свій вік приблизно, особливо це стосувалося сільських районів. Переважно більш вірогідна дата визначалася у церковній метричній книзі, однак вона могла бути неповною або втрачалася з часом. Також версія щодо народження у місті Єлисаветграді може бути пов'язана з тим, що пізніше він з батьками переїхав до цього міста, через що деякі дослідники цей момент могли трактувати помилково або ж брали за основу подане дружиною.

Ми можемо бути дещо переконливішими щодо батьків майбутнього політика. Усі дослідники сходяться в одній думці – це була типова робітничо-селянська сім'я. Головою цієї сім'ї був Кирило, його діяльність визначалась як: «наймит-чабан, що пас отари панських овець на херсонських степах...». [19, с. 3]. Наймит-чабан – це була особа, яка зазвичай працювала на власника великої пасіки та доглядала за стадом. Ця професія була досить поширена в ті часи на селі. У вище згаданому уривку з «Щоденника» згадується також ім'я поміщика.

Мати ж була Євдокія, яка за визначеними даними: «мала трьох дітей – Андрія, Ілька та Марію. Утримувала в Єлисаветграді так званий заїжджий двір» [20, с. 54]. Заїжджий двір – це була споруда, у якому часто зупинялися для перепочинку. (Вірогідно щось типу такого собі костелу). Однак ми не зовсім погоджуємося з ствердженням дослідника Процюка щодо імен, адже достовірно відомо, що їх звали саме: «Андрій, Марія й Василь» [20, с. 9]. Володимир ж був наймолодшим сином у сім'ї.

Хлопець ріс надзвичайно розумним та талановитим, доказом цього є інформація із брошури Юрія Тищенка: «Будучи од природи до всього цікавим, а до того ще й талановитим, без особливих труднощів іде він першим учнем на протязі всього часу вчення в школі» [13, с. 26]. В цьому немає жодних сумнівів, адже юнак володів надзвичайною письменницькою майстерністю та збагатив українську літературу чудовими творами. На жаль, у джерелах розміщено мало інформації про життя Володимира Винниченка до поступлення в гімназію. Дослідник Парадиський зокрема згадує: «...Пасучи разом з батьком вівці на безкраїх панських степах, поволі знайомився з життям майбутній письменник... [19, с. 4]. Поданий уривок свідчить про те, що будучи малим Володимир активно допомагав батькові у роботі на господарстві. Праця на селі була дійсно важкою, адже селяни були змушені працювати незалежно від погодних умов. На основі цього ми можемо стверджувати, що у юнака були досить теплі відносини з батьками.

Дещо більше про його риси у дитинстві описує дослідниця Тагліна. Вона, проводячи аналогію з творами, у яких він часто втілював свій образ в персонажів, зокрема пише: «Наприклад, проходить хтось із дітей, нічого не підозрюючи, повз хлопчика, несе щось смачне, а Володя зненацька нападає на нього!» [24, с. 5]. Як ми бачимо, дитиною він був не тільки слухняним, талановитим і начитаним, а й мав притаманні «бунтівні»—дитячі риси, які пізніше він втілював також й у одного з персонажів свого твору.

Поряд з тяжкої працею на селі юнака віддали навчатися до сільської школи, де він проявив бездоганні знання, про що свідчить наступне: «...Його вчителька переконала батьків Володі в тому, що він повинен навчатися далі... Щоб здобути середню освіту, вступив до чоловічої гімназії» [24, с. 6]. Юнаку надзвичайно пощастило вступити до гімназії та отримувати більш поглиблені знання, однак, враховуючи те, що він походив з пролетаріатського прошарку, йому довелося часто слухати образливі дорікання щодо його походження, зовнішнього вигляду чи навіть «сільської мови» – української вимови: «Мы тебя учим на чиновника, а не на

свинопаса» [24, с. 7]. В ті часи буржуазія під впливом імперського натиску спілкувалася російською мовою, а українська розглядалася як мова нижчого класу та й постійно вводилися обмеження на використання української мови. Як відомо, у другій половині XIX ст. розпочалося національне відродження української нації, яке супроводжувалося піднесенням значення української мови як національної ідентичності, не дивлячись на цензуру, відбувалося розповсюдження видань українською мовою.

Передусім необхідно розглянути навчання в Єлисаветградській гімназії. За свідченням багатьох дослідників, навчання відбувалося на платній основі, так згідно з дослідженням Тагліни виявляємо: «Батьки ж Володимира насилу знаходили гроші, щоб заплатити за кожен наступний семестр навчання сина...» [24, с. 7]. Враховуючи скрутне та тяжке життя на селі, оплачувати навчання Володимира Винниченка було дійсно обтяжливим для його батьків, тому не дивним постає факт, що вони могли несвоєчасно платити за навчання сина. Допускаємо думку, що можливо в оплаті навчання допомагав старший син, який за різними даними вже мав на той час стабільну роботу. Про точну суму оплати за навчання описує дослідник Кульчицький: «Щорічно платити 60 рублів – суму, еквіваленту тисячі фунтів телятини на єлисаветградському базарі...» [13, с. 27].

Виглядає цікавим перелік дисциплін, які вивчав Винниченко у гімназії, серед них були: «російська, латинська, грецька, німецька, французька, історія, географія, фізика, логіка, космографія, гімнастика та співи» [20, с. 67]. Кількість мов насправді є вражаючою, відомо, що він був поліглотом та знав ці мови на досконалому рівні. Особливо цікаво, що майбутній письменник займався у дитячі роки гімнастикою та співами, а отже – мав також і чудові вокальні дані.

Однак роки навчання у Єлисаветградській гімназії тривали недовго, – невдовзі Володимир Винниченко потрапляє до списку «відчислення». Річ полягала у організованому протесті проти буржуазних вчителів, які прагнули русифікувати юнака. Дослідник Кульчицький описує: «...Він перестав добре

вчитися, його залишили на другий рік, коли він подорослішав, то організував гурток з однодумців». [13, с.28] Окрім гуртка однодумців, Винниченко досить гостро вступав в конфлікт з буржуазією: «...демонстративно розмовляв українською та пишався своїм походженням» [24, с. 7]. Боротьба за свої права, за вільне вживання української мови, яку вважали «мовою села», гартували характер майбутнього політика, але в цій боротьбі йому не вдавалося вийти переможцем – скоритися та прийняти «русифікацію», розмовляти «панською» мовою він не хотів, як ми бачимо з вище поданих джерел, а інший варіант йому не давали. Ми подаємо наступну інформацію від дослідника Кульчицького: «Щоб не роздмухувати скандалу, його не виключили з відповідними формулюваннями, а просто звільнили з довідкою про закінчення семи класів» [13, с. 28].

Дослідники сходяться на думці, що після виключення з гімназії майбутній письменник починає подорожувати Україною. Припускаємо, що він боявся сказати батькам про своє виключення з Єлисаветської гімназії. Так дослідник Костюк подає інформацію про мандрівки Винниченка по Україні: «...Заробляючи на прожиття працею на заводах, залізницях, в поміщицьких маєтках.. Юнак приходить до рішення: вчитись і боротись» [12, с. 31–32]. Праця на різноманітних роботах почали закріплювати у юнака усвідомлення того, що необхідно рухатися далі та отримати освіту. Закінчивши лише 7 класів класичної освіти, він доклав усіх зусиль, аби самостійно опанувати програму та підготуватися до іспитів. Коли юнак вже був готовий зробити новий крок у майбутнє життя, за повідомленням дослідника Кульчицького, він: «приїхав у Златопіль – невеличке місто на межі Київської й Херсонської губерній. Там працював наглядачем у тюрмі старший брат по матері Андрій Павленко.» [13, с. 29]. Успішно здавши іспит, Винниченко зумів відкрити собі шлях до нового – до здобування вищої освіти.

Про саме життя у Златопілі відомо досить мало, – здебільшого дослідники акцентують увагу на поведінку юнака у новій гімназії. Так Тагліна зауважує: «коли йшов на іспит, одяг солом'яний бриль, вишиту

сорочку, на руку взяв кирею...» [24, с. 8]. В.Винниченко продовжував проявляти риси боротьби, закріплюючи це своїми екстравагантними вчинками. Ми не знаходимо інформації про те, що вчителі гімназії протестували проти юнака, а отже все проходило в хорошому темпі і без надмірних зауважень, як це було у Єлисаветській гімназії. Успішно здавши іспит, майбутній письменник не покидає навчання, а навпаки – прагне досягти нових висот, тому надалі продовжує освіту у вищому навчальному закладі.

За повідомленням дослідниці Тагліної: «у серпні 1900 року Винниченко вступив на юридичний факультет Київського університету» [24, с. 9]. Початок нового ХХ ст. стало періодом бурхливих соціальних, політичних і культурних змін, що поклало початок масштабним революціям, які мали значний вплив на формування особистості та подальшу долю Винниченка. Дружина письменника акцентує увагу на тому, що одразу ж після поступлення до університету, її чоловік: «Створює в 1901 році таємну студентську революційну організацію, яка звалась «Студентською громадою» [34, с. 10]. Свій величезний вплив на мислення студентів мало початок робітничих протестів за покращення умов праці та їхні права, що пізніше перелилося у масштабну революцію 1905–1907 рр. Студенти не оминули цей процес і долучилися до підтримки робітників, так Кульчицький подає інформацію, що після цього: «за Винниченком було встановлено негласний нагляд поліції. В документах Київського жандармського управління він проходив під кличкою «Скорий» [13, с. 31–32].

Перебуваючи й надалі під негласним наглядом поліції, В.Винниченко не залишає своїх революційних поглядів, а навпаки – продовжує їх розвивати. За даними дослідника Костюка майбутній політик: «...у 1902 р. стає активним і провідним членом Революційної Української партії та автором багатьох запальних пропагандистських брошур і листівок» [12, с. 32]. Зауважимо, що його робота полягала не тільки в написанні цих брошур та листівок, а ще й в їхньому розповсюдженні серед населення, за що

пізніше, згідно даних дослідників: «14 лютого 1902 року Винниченка було вперше арештовано. У Лук'янівській тюрмі йому довелося провести декілька місяців» [24, с. 10].

Однак підстава для цього була далеко не простою – участь в революційній організації, на що опираються більшість дослідників, зокрема і дружина письменника. З джерела ми отримуємо повідомлення про його участь у заворушеннях серед студентів, які відбувалися на початку 1902 р., за що його було виключено з навчального закладу, в відповідній документації ми знаходимо причину: «За участие в беспорядках, направленных к насильственному прекращению лекций» [13, с. 32]. Після цього розпочалися проблеми, його покликали на допит, а пізніше він провів декілька місяців за ґратами. Ми дізнаємося про причину його звільнення: «За браком офіційних доказів у злочині, був випущений з ув'язнення» [34, с. 10]. Фактично тривале переслідування за Винниченком не принесло жандармам бажаного результату – через брак відповідних доказів його були вимушені відпустити, однак це не пройшло безслідно.

Після звільнення з ув'язнення йому надаються наступні обмеження: «забороняють навчатися в університеті й проживати у Києві та на його околицях» [36, с. 198]. Вживання репресивних заходів проти осіб, які були причетні до заворушень було в Російській імперії нормою. Подібний випадок ми знаходимо в біографії більшості представників, які приймали участь в революційних протестах, зокрема подібну долю розділив і один з учасників Революційної Української Партії – Євген Чикаленко.

Оскільки Винниченко втратив статус почесного студента Київського університету, його позбавили через відчислення відстрочки служби в армії. Тож його подальша доля була вирішена: «...його забирають до війська. Приділено було його до 5 саперного батальйону, що таборував у Києві» [12, с. 33]. Проте його забрали на службу не одразу, з відповідного джерела ми дізнаємося, що після визволення він продовжував вести свою революційну боротьбу. Так за свідченням дослідниці Войцехівської: «Навесні 1902 р. за

завданням РУП він вирушає на Полтавщину, де займається агітаційною роботою серед селян» [36, с. 198]. Як відомо, на Полтавщині у поданий період відбувалися протести серед селян, тому не дивно, що він долучився до боротьби. Одночасно ми стверджуємо, що агітаційна робота на Полтавщині не пройшла безслідно, і навіть за такий короткий період часу, він зумів докласти свої зусилля для пробудження національної свідомості серед населення Полтавщини.

Дослідники сходяться в думці, що його служба в армії проходила під наглядом старших, які боялись, що він розпочне агітацію серед військових, однак незалежно від армійської служби, він: «увечері переодягався в цивільне й залишав казарму, поспішаючи на зустріч з робітничою молоддю» [13, с. 35]. Таким чином, ми стверджуємо, що він не вдавався до пропаганди серед солдат.

Агітаційна робота під час військової служби тривала недовго, через декілька місяців дізнаємося: «потім Володимир дізнався від товариша з канцелярії роти, що його збираються заарештувати за нелегальну пропагандистську діяльність... 13 лютого 1903 він прийшов до своїх до Левицьких, його спорядили в довгу дорогу...» [13, с. 36]. Володимиру вдалося втекти від арешту закордон, де деякий час він провів на території сусідньої Австро-Угорщини. Там він продовжував вести свою письменницьку діяльність. Зокрема до цього був дотичний і один із представників Револуційної Української партії – Євген Чикаленко. Однак детальніше про це буде розміщено у другому розділі бакалаврської роботи.

Зокрема поряд із письменницькою діяльністю він не покидав прагнення до революційної боротьби. В.Винниченко продовжував розповсюджувати брошури та інші матеріали, переправляючи їх на рідну частину України. Як зауважує дослідник Кульчицький: «Проживаючи на території Австро-Угорщини, Володимир жив під чужим прізвищем Зиновія Дедевича... прожив у Львові п'ять місяців. Це були місяці інтенсивної роботи в Закордонному комітеті РУП» [13, с. 36]. Це дає розуміння того, що

Володимир жив не тільки під чужим прізвищем, а ймовірно, мав і відповідні документи, які свідчали про його нову особистість. Займаючись контрабандистською діяльністю, як було згадано вище, Володимир переправляв відповідні матеріали на Східну частину України. Як зауважує дослідниця Тагліна, він: «Щоб переправляти агітаційні журнали до Росії, Володимирові самому доводилось не раз перетинати кордон, звісно ж нелегально» [24, с. 15].

Звісно, він не розповсюджував свої праці лише на території Російської імперії. Володимир Винниченко займався цим і на території Австро-Угорщини, але під відповідним псевдонімом. Так, дослідник Кульчицький зауважує: «У Львові в 1903 році була видана під псевдонімом В.Деде перша збірка письменника під непретензійною назвою Повісті й оповідання» [13, с.36]. Додатково дружина письменника Розалія згадує, що її чоловік брав участь у Львові: «у партійних газетах «Праця» та «Селянин»» [34, с. 10].

На жаль, революційна діяльність Володимира на території Австро-Угорщини та самостійне завезення літератури на територію Російської імперії тривало недовго. З історичного першоджерела ми отримуємо повідомлення про його арешт: «У липні 1903 року візник-контрабандист за винагороду в 30 рублів видав В.Винниченка жандармам під Волочиськом. Його заарештували з паспортом на ім'я австрійського підданого, студента Львівського університету Генріха Долинського» [13, с. 38]. Як раніше згадувалося, за 60 рублів можна було придбати приблизно тисячу фунтів телятини на ринку, тому логічно думати, що 30 рублів – це була престижна сума на той час. За свідченням багатьох авторів, надалі Володимира очікувало слідство, на якому виявили його справжню особистість. На відміну від минулого арешту, ситуація склалась наступним чином: його справою займалися водночас поліцейські та військова частина, адже його втеча закордон була нелегальною та фактично він вважався дезертиром. Так, згідно повідомлення дослідниці Тагліної Володимира очікувала така доля: «Військовий суд вирішив віддати В.Винниченка до дисциплінарного

батальйону на один рік і шість місяців, але слідство затягувалося, й ув'язнений залишався на гауптвахті» [24, с. 17].

Перебуваючи декілька років під ув'язненням, він використовував усі можливі спроби втечі з тюрми, зокрема боротьбу з тюремщиками. Володимира порятував маніфест, який був виданий царем Миколою II на честь народження нового наслідника престолу. Володимир Винниченко намагався скористатися цим моментом та отримати амністію. Дослідниця Тагліна повідомляє: «Ця амністія не стосувалася військової служби, і В.Винниченка перевели на півтора року до дисциплінарного батальйону» [24, с. 18]. Дисциплінарний батальйон був певним військовим підрозділом, який використовувався для покарання військовослужбовців, які допустили ті чи інші порушення. Здебільшого такий тип батальйонів приймав активну участь у будівництві об'єктів або ж виконували важкі роботи в цілях покарання.

На щастя, Володимир Винниченко не потрапив до дисциплінарного батальйону, про що він повідомляє у своєму листі до родини Голіцинських-Лозенків: «Слава Богу, що я не потрапив до дисциплінарного батальйону... Після гауптвахти мене відвезли до роти та оголосили, що я буду значитись рядовим, поки не складу іспита на прапорщика» [13, с. 40]. Володимир все ж вдалося звільнитися від служби в армії та успішно скласти належний іспит на прапорщика.

Слід зазначити, що після примусової служби в армії, він повертається вже до звичного міста – до Львова, де продовжує займатися агітаційною діяльністю та брати участь у зібраннях Революційної Української Партії. Повернутися на Східну Україну його стимулює новий маніфест Миколи II, який, за висновком Кульчицького, дає Володимирі змогу: «відновлення студентського статусу на правничому факультеті Університету... склав екстерном іспити й здобув диплом про вищу освіту» [13, с. 41]. Не дивлячись на усі перешкоди, які Володимирі траплялися на шляху, все ж таки він здійснив свою мрію – отримав вищу освіту, – його цілеспрямованість та відчайдушність були дійсно вражаючими. Подія збіглась водночас з

напруженою політичною ситуацією – за сприянням учасників Революційної Української Партії відбувається з'їзд на якому: «У грудні 1905 року РУП реорганізувалася в УСДРП – Українську соціал-демократичну робітничу партію, а В.Винниченко став одним з її лідерів» [24, с. 19]. На цьому з'їзді водночас була прийнята програма нової партії.

Причинами такого кроку дослідники вважають те, що в партії довгий час спостерігався розкол в думках щодо державності. Нова партія проголошувала наступні ідеї: «Ліквідацію самодержавства, встановлення демократичного ладу в Росії, скасування залишків феодалізму, вимогу національної автономії, запровадження свободи слова і друку» [24, с. 19].

Згодом Володимира Винниченка застають події, які тривали з 9 січня 1905–1907 рр. Мирні протести завершилися розстрілом робітників і стала каталізатором масових протестів по всій імперії. Протягом всього року відбувалися масові мітинги, демонстрації та страйки, учасники яких вимагали від влади запровадження нових соціальних, політичних та економічних реформ. Використавши момент, Володимир постає одним з головних організаторів виступів, так за свідченням Войцехівської: «...він улітку того ж року організовує на півдні кілька селянських виступів... а в листопаді веде агітацію серед робітників Полтави, виступає на мітингах, роз'яснюючи політику своєї партії» [36, с. 199]. Аналізуючи першоджерела ми дізнаємося, що під час революційних подій Володимир, щоб уникнути переслідувань з боку жандармів, виїжджав на Львівщину, а згодом повертався назад, на Київщину.

Тим часом, революція почала поступово згасати, – Микола II не гаяв часу та поступово вирішував усі питання, які вимагав від нього народ. Запроваджуючи маніфести та збільшуючи політичні права громадян (зокрема згідно його нового маніфесту відкрився новий шлях до створень організацій), за висновком Кульчицького: «...українська інтелігенція почала створювати культурно-освітні організації – «Просвіти»... Головним вважалося видання книг і газет українською мовою, заснування бібліотек і читалень...» [13, с.

43–44]. Ми стверджуємо, що новий маніфест сприяв національному відродженню українського народу та дав більше прав і свободи громадянам.

Дослідники підкреслюють, що Володимир Винниченко постійно брав участь у різних засіданнях «Просвіти», вирішував питання щодо видавництва літературних видань, підтримував створення бібліотек для поширення соціал-демократичної ідеї. Невдовзі ми отримуємо повідомлення про черговий арешт Володимира: «У вересні 1906 року В.Винниченка знову заарештували у справі газети «Громадська думка»... його довго тримали в Лук'янівській тюрмі. На Лук'янівці В.Винниченко взялися студіювати англійську мову» [24, с. 23-24]. Після виходу на волю Володимир залишає рідні краї і вдається до життя на чужині. Так дослідник Парадиський визначає роки перебування Володимира закордоном: «Року 1907 вид'їздить Винниченко за кордон (в Австрію, Францію, Швейцарію), де живе аж до 1914 року, буваючи час-від-часу потайки на Україні» [19, с. 10-11].

Перебуваючи на чужині і подорожуючи з країни в країну, Володимир Винниченко продовжував свою письменницьку діяльність, часто писав листи про новини перебування в еміграції та почав вести щоденник, у якому висловлював свої переживання.

1911 роком розміщена інформація про зміни в житті Володимира – він одружився. Дослідник Г.Костюк встановив, що: «...У Флоренції, на березі річки Арно зустрічає Розалію Ліфшиць, абсолювентку (дипломовану випускницю) паризької Сорбонни (факультет медицини) і 28 березня 1911 року одружується з нею» [12, с. 36]. Розалія стала для Володимира не тільки підтримкою та соратницею, а й зуміла пізніше й видати монографію про свого чоловіка. Це було чудове кохання, яке тривало до кінця життя.

Після довгого перебування в еміграції Володимир Винниченко 1914 р. разом із дружиною повертаються на батьківщину. За свідченням Парадиського: «З 1914 по 1917 року він проживає нелегально то на Україні, то в Москві» [19, с. 10-11]. Саме у цей час його застає Перша світова війна і

можливість виїхати закордон зникає, тому він був вимушений довгий час перебувати у підпіллі.

Отже, формування особистості Володимира Винниченка відбувалося на тлі складної історичної епохи, зокрема великий вплив на нього мала сім'я. Зростаючи в робітничо-селянській родині, він допомагав батькові по господарстві, і безсумнівно, ця праця була важкою для юнака. Його сім'я спілкувалася виключно українською мовою та мала притаманні їй українські традиції. Навчаючись у гімназії, він боровся з буржуазією, яка вважала українську мовою «для свинопасів». Цей період був сповнений різноманітними викликами нової історичної епохи, зокрема, поширення соціалізму. Початком його діяльності можна вважати серпень 1900 р. – рік поступлення Володимира у вищий навчальний заклад. Ми вважаємо, що розвиток ідеологічних ідей мав місце саме під час навчання у гімназії, а далі, поступивши вже у вищий навчальний заклад, він продовжував їх розвивати, що відгукнулося у вступі до Революційної Української Партії. Безперечно, що сімейні цінності стали фундаментом для його подальшого розвитку як майбутнього діяча. Завдяки своїй спритності, мужності та силі волі Володимир Винниченко зумів популяризувати соціал-демократичні ідеї та внести свою частку в українське відродження початку ХХ ст.

РОЗДІЛ II. ГРОМАДСЬКО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Поява Володимира Винниченка у літературному світі принесло відверте задоволення: своєю харизматичністю покорив читачів усіх поколінь, його ім'я досі не сходить з вуст українців. Більшість залишаються прихильниками його творчості, вважаючи, що він приніс нові зміни в українську літературу, а противники – засуджують його, не зумівши проникнути у зміст його оповідань. Багато письменників виражають прихильність до особи Володимира, зокрема, цього не уникнув сам Іван Франко: «І відкіля ти такий узявся?» [42, с. 21]. Безперечно, він був радий появі нової особистості в літературному середовищі, піддаючи позитивній критиці твори Володимира. Франко був далеко не єдиним, хто захоплювався творами молодого автора. Леся Українка теж позитивно відгукувалася про творчість Володимира Винниченка: «Тільки талант міг створити ці живі фігури, ці природні діалоги й, зокрема, цю широку картину ярмарку» [1, с. 244]. Особа, яка підбадьорювала Винниченка та намагалася відмовити його від імпульсивних рішень, які б могли призвести до втрати Винниченка як одного з талановитих письменників свого часу, був Михайло Коцюбинський. У своїх листах він ніби з батьківською любов'ю звертався до письменника: «Кого в нас читають? Винниченка. Про кого скрізь ідуть розмови, як тільки торкається літератури? Про Винниченка» [1, с. 244].

Як продемонстровано вище, письменники виражали свою вдячність, підтримували і направляли його на правильний творчий шлях Володимира. Словесна підтримка грала величезну роль у творчості Володимира Винниченка, мотивуючи його створювати та публікувати нові твори, це було джерелом його втіхи у важкі життєві моменти, значення цього неможливо переоцінити. Підтримка молодого письменника виражалась не тільки в одних словах, так ключовою фігурою у житті Володимира стає Євген Чикаленко. Це був давній друг Володимира, який був відомий у літературних кругах як визнаний автор багатьох оповідань, був членом Української революційної

партії та відомим меценатом. У своїх листах він виражав пошану до Володимира не тільки як до письменника, а як й до людини, був впевнений у таланті молодого літератора та став постійним спонсором його діяльності. Як зауважує дослідниця Миронець: «...Є.Чикаленко клопотався, щоб розмір гонорару було збільшено» [38, с. 11]. Коли Володимир захворів, Чикаленко надавав йому фінансову допомогу. Як зазначають першоджерела, Володимир звернувся з проханням до друга, знайти людину, яка б могла позичити йому кошти на лікування, оскільки сам опинився в скрутному становищі. Дослідниця Миронець чітко вказує на суму, яку відправляли Володимирі Винниченку щомісяця: «Один з моїх знайомих, що хоче бути невідомим Вам, буде Вам висилати щомісяця по 50 рублів, але не довше року... Тим «невідомим» добродієм був сам Євген Харлампійович» [38, с. 11–12]. Мати поруч такого вірного друга, який готовий допомогти у важкі часи – це справжній скарб. Ми вважаємо, що Володимир здогадувався, хто був тим невідомим благодійником, але такий розвиток подій його цілком влаштував. Окрім фінансової підтримки молодого автора, Чикаленко надавав корисні поради Винниченку щодо оформлення тексту, критикував його твори, допомагав у їхній публікації та відправляв йому зароблений гонорар. Щоб вивести Володимира Винниченка з скрутного становища, згідно першоджерела, Євген Чикаленко надав наступну раду: «створювати п'єси, які б ставилися на сцені, що принесло б авторові матеріальне забезпечення і славу й оживило б українській театр» [38, с. 15]. Пізніше Володимир прислухається до поради і створить відомі до сьогодні п'єси, які продовжують ставитися у всіх театрах України.

Нами було виявлено, що критика з повагою ставалася до творчості молодого письменника, направляючи його до зростання та покращення навичків. Зосередимо увагу, як саме розвивалась письменницька діяльність і яку літературну спадщину залишив Володимир Винниченко після себе. На жаль, ми не знайшли жодних доказів, які би вказували про його найперші начерки творів, проте дослідниця Тагліна вказує, що Володимир свою першу

поему: «...про Запорозьку Січ, написав ще в чотирнадцять років.» [24, с. 7-8]. Дослідник Костюк вказує на те, що однією з його ранніх поем була: «...Повія, що якимось шляхом потрапила до рукописного відділу Всенародної бібліотеки Академії Наук у Києві» [12, с. 31]

Поступово формувались літературні смаки автора, особливо він цікавився відомими українськими письменниками минулих століть, зокрема, дослідниця Тагліна звертає увагу на те, що Винниченко любляв читати: «М.Горького, Т.Шевченка, П.Мирного» [24, с. 8]. Безумовно, ці письменники мали вплив на творчість Володимира, можемо помітити, що у початкових творах найбільший вплив на нього справив Тарас Шевченко як один з культових письменників, погоджуємося з коментарем дослідника Костюка: «Коли до нього потрапляє «Кобзар» Шевченка, то це назавжди визначає його шлях. Він усвідомлює, що в житті панує зло, неправда, національна і соціальна несправедливість» [12, с. 31]. Звісно, «Кобзар» слід вважати не лишень літературним шедевром, а й важливою частиною нашої історії, яка відтворює боротьбу козаків за незалежність. Ця поема стала одним із головних символів, який надихнув українців на боротьбу за національну свободу, безперечно також і самого Володимира Винниченка.

Хоча його перший твір був опублікований лишень у 1902 р. у літературному віснику, стає відомо, що Володимир робив спробу публікації ще у 1899 р. Так він звертається у листі до редакції з проханням: «Прошу редакцію «Літературно-наукового вістника» надрукувати мою «Софію». Я вже раз посилав вам, та Господь її знає, де вона ділась» [13, с. 7]. Підсумуємо, що світ так і не зумів побачити цей твір у визначені роки. Згодом тільки через 30 років, за ствердженням багатьох дослідників поема була опублікована: «Її знайшов і опублікував в журналі «Україна» М.Марковський під назвою «Повія» [13, с. 7].

Стверджуємо, що назва поеми була змінена, так з початкового варіанту «Софія» ми отримали твір «Повія», який став одним з перших творів написаних у юнацькі роки Володимира. Перейдемо до короткого аналізу

першої поеми. При читанні поеми створюється враження, ніби до написання приклав свою руку сам Тарас Шевченко, безперечно, відчутна його стилістика та манера письма. Вважаємо, що це пов'язано з захопленням Володимира його творчістю і у свою чергу, він ненавмисно копіював його риси. В цілому твір відображає водночас як типове життя на селі, так і драматичну тему – невзаємного кохання.

Молода дівчина закохалась в заможного хлопця, а молодий юнак, який не відрізнявся своїм статусом та був звичайним наймитом, намагається достукатись до дівчини, щоб вона залишилась на селі разом з ним, а не втікала з заможним. В оповіданні піднімається тема невзаємного кохання молодого юнака до дівчини, в один момент вона згадує, як проводила приємно час з юнаком, проте вона іде по бажанню свого серця і покидає рідне селище. В кінці твору дівчина шкодує про свій вибір: «Хто ж примусив мене покинути село? А хто ж виной, що обіллюся, оттою тихою сльозой?» [49, с. 87]. Її доля склалась не кращим чином, дівчина змальовує своє минуле життя як справжнє пекло: «Нема у вас, щоб торгували дівчата тілом, обіймали за гроші кожного! І я була повинна там зостатися, за гроші з кожним обійматися» [49, с. 86]. Власне, звичайна наймичка не змогла влитися в круг заможних панів, які вважали її простолюдиною. Все, про що вона так мріяла, так і не втілилося в життя. На нашу думку, ця поема сповнена трагічності та драматичності сюжету.

Дослідник Кульчицький стверджує, що наступним твором, який Володимир Винниченко намагався подати у публікацію було: «Оповідання «Народний діяч». Однак і цього разу йому не довелось побачити свій твір надрукованим. Це оповідання дійшло до читачів лише в 1906 р.» [13, с. 7]. Дивовижним здається те, що жоден твір так і не був опублікований аж до наступного 1902 р. Припускаємо, що можливо це було пов'язано зі слабкістю його перших оповідань та у молодого письменника все ще було попереду.

На початку твору «Народний діяч» описується момент з життя самого письменника: «Вася, бувший студент київського університету, исключений

за безпорядки» [7, с. 3]. Володимиром Винниченком описується те, що молодий юнак не мав жодних проблем з успішністю в навчальному закладі, вчився старанно, до цього любив байдикувати, але з часом взявся за розум. Помітно, що у розмові з молодого горничною Катрею, він виправляє її і дорікає у вживанні слів російськомовного походження: «Та тут нічого такого нема, але навіщо ти говориш «січас», коли можеш сказати «зараз». Хіба ти не розумієш, що ти плутаєш руську мову?» [7, с. 6]. Молодий юнак, закоханий в молоду дівчину Галю, пропонує їй вийти за нього заміж, вона йому відмовляє. Через декілька років вони зустрічаються біля колишнього Царського саду, Галя вже зверталась до нього на російській мові, але юнаку було дуже приємно почути помітний у неї українській акцент.

Вище вже згадувалось, що Євген Чикаленко неодноразово виручав свого товариша, стверджуємо, що саме завдяки йому на світ з'явилась перша опублікована поема Володимира Винниченка. Він запевняв редактора журналу у якостях Володимира: «Геній, не геній, а новий талановитий письменник є! Я на сон грядущий взяв читати оповідання невідомого Винниченка – «Силу і красу»... з перших же рядків захопився» [24, с. 10]. Чикаленко навіть здобув рукописний приклад цієї поеми та продемонстрував автору журналу, запевняючи, що Винниченко – новий молодіжний автор, який принесе найбільшу славу журналу. Така впертість Євгена Чикаленка справило позитивне враження на редактор, як зазначає дослідник Кульчицький: «Влітку 1902 р. з'явився перший друкований твір – оповідання «Краса і Сила» [13, с. 9]. Дослідники сходяться в думці, що оповідання було надруковане саме у журналі «Київська старина».

Перше надруковане оповідання зуміло охопити велике коло читачів, навіть сам Євген Чикаленко у своєму листі до Володимира Винниченка зазначав: «Вчора я у Києві прочитав Ваше оповідання, спішу поділитися з Вами своїми враженнями... Оповідання написано вельми талановито, читається з інтересом, навіть захоплює» [24, с. 11].

У творі описується життя сільських жителів. Дослідниця Штейнбук піддає загальній характеристиці характеру притаманним персонажам оповідання: «...Це розповідь про образи мізерних, в засаді, особистостей, аморальні вчинки і дії...» [54, с. 91]. На підтвердження цієї думки висуваємо повідомлення дослідниці Тагліної: «Винниченко змалював двох містечкових злодіїв, а також жінку з того ж колу «випадків суспільство», дочку удівця-п'яниці» [24, с. 12]. В оповіданні Винниченка головним об'єктом виступає кохання: молоді злодії закохуються в дівчину, намагаючись завоювати її прихильність до себе. В кульмінаційній частині вони опиняються разом в тюрмі за вчинені злочини, після опису їхнього життя за ґратами, Винниченко вдається до завершення сюжету: «Ілько відбув строк, ще гірше запив, загуляв... А Мотря з батьком, з сином, з старою матір'ю Андрія, продавши свою й Андрієву хату й ґрунт, як повезли Андрія в тюрму, поїхала за ним...» [6, с. 64]. Зазначимо, що саме оповідання виглядає до кінця незавершеним. Зауважимо, що твір отримав заслужений захват серед читачів, особливо це справило приємне враження і здобуло визнання серед ряду інших письменників, яким пощастило ознайомитися з першим опублікованим твором Винниченка в літературному журналі.

Втікаючи від ув'язнення на Львівщину на Винниченка чекала досить кропітка праця над газетами та над першим виданням. Так дослідник Кульчицький зазначає, що: «У Львові в 1903 р. була видана під псевдонімом В.Деде перша збірка письменника під непретензійною назвою – «Повісті до оповідання» [13, с. 11]. Як зазначалося у першому розділі, Винниченко проживав на території Австро-Угорщині під іншим ім'ям та паспортом, тому використання псевдоніму при написанні збірки не було чимось незвичайним, оскільки пізніше цю літературу він переправляв на батьківщину. За висновком дослідниці Тагліної до першої збірки Винниченка увійшло: «...п'ять творів: «Боротьба», «Антрепренер Гаркун-Задунайський», «Біля машини», «Сила і краса» та «Суд» [24, с. 15].

Для нас головним стає перше оповідання, яке тісно пов'язане з армійським минулим Винниченка. На початку оповідання міститься лист, у якому автор вибачається, що давно не давав про себе чути та коротко розповів про своє суворе армійське життя. Так Винниченко згадує одного солдата: «буває, навіть, що й не зразу з'їдає свій шматок смердючого мяса, а бережно засуває «порцію» в кишеню...» [8, с. 7]. Як зазначає сам письменник у листі, ця особа бувало, після того, як ховав свою порцію в кишеню, доїдав її вже у камері.

Під 1904 р. не міститься жодних згадок про публікацію нових оповідань, оскільки у період 1903–1905 рр. Володимир перебував за ґратами, знову ж перебував на території Львівщини, а потім – отримував диплом про вищу освіту завдяки новому маніфесту імператора. Напередодні першої революції відбулася важлива подія для партії, в якій перебував Винниченко – її реорганізація. В цей період Винниченко видає збірку, у яку, за свідченням дослідниці Тагліної, увійшли найголовніші оповідання: «Заручини», «Контрасти», «Мнімий господін», «Голота», за нього Винниченко одержав премію від журналу «Киевская Старина» [24, с. 20]. Останній твір відзначився у літературній діяльності Винниченка. Так дослідник Єфремов влучно помічає, що твір: «..повний того величезного інтересу, який може викликати тільки великої міри художник з власною індивідуальністю й манерою» [10, с. 442]. Ми погоджуємося з науковцем та додаємо, що оповідання стало найяскравішим моментом в письменницькій діяльності Володимира Винниченка, доказом цього є позитивна критика письменників: «Іван Франко і Леся Українка особливо вирізняли оповідання «Голота» - самоцінні особистості, зі своїми сподіваннями та драмами життя, всі вони однаково важливі» [24, с. 21]. Сюжет зосереджується навколо гострих внутрішніх питань селян: голод, бідність і безнадійність, і Винниченко зауважує, що звичайна інтелігенція та влада є відчуженою від простого народу, в оповіданні відображено соціальну нерівність, яку терпів звичайний народ.

Винниченко не оминає революційних ідей, які знайшли відображення в першій революції 1905 р. Нові ідеї мали величезний вплив на змінення ідеології, письменника починають турбувати питання, які стосувалися психологічного стану звичайного народу, їхніх намірів та прагнень до кращого життя. Дослідник Річицький влучно помічає, що: «...він якнайгостріше висував соціальні противенства, художньо показав побут на прагнення пролетарів, наймитів.. картаючи їхніх експлуататорів» [21, с. 13].

Натхнений революціонер випускає низку творів, які пронизані ідеями боротьби за свободу. Дослідник Річицький зауважує на проблематику сутності нової повісті Винниченка: «...він дав за цю добу низку яскравих картин революції 1905 року – «Дизгармонія», хоч і виступав у ролі марксистського критика, але в публіцистиці його та в художніх творах пролетарської ідеології аж занадто мало» [21, с. 13]. Винниченко стає прихильником соціалістичних ідей і починає вважати, що завдяки революції можна добитися справжніх змін, справедливості для селянства та робітничого класу.

У визначений час відбувається ще одна подія, за рік до виходу культового оповідання про революцію, за свідченням дослідника Кульчицького, Винниченко опублікував ще один не менш вагомий твір: «У 1906 р. вийшло з друку й оповідання «Раб краси» у санкт-петербурзькому альманасі «Вільна Україна, а також ще ряд творів у київських і харківських виданнях» [13, с. 18]. У творі змальовується непросте життя селян, яких спіткала нещаслива доля: з перших сторінок твору Винниченко змальовує те, як зголоднілі і втомлені чоловіки намагались влаштуватися на роботу до пана, але все завершилось невдачею.

Після Винниченко випускає ряд творів, у яких залишаються революційні настрої, зокрема це помітно у оповіданнях: «Чесність з собою», «Рівновага», «Божки», «Базар», «Щаблі життя» [21, с. 13]. Більшість з перелічених творів були написані через декілька років після першої революції, їх об'єднує одне спільне – революційна інтелігенція, навколо якої

розгортаються основні події сюжету. Оповідання були написані у період його першої еміграції, яка тривала аж до початку Першої світової війни.

Не можна оминати тему кохання, яка була присутня у житті письменника. Об'єктом нашої уваги стали листи Винниченка до пасій, як слушно помічає автор праці Тагліна: «Володимир відвідував одного з товаришів по партії, Євгена Голіцинського, і познайомився з його дружиною Катериною» [24, с. 25]. Між ними встановились близькі стосунки, Володимир писав їй листи навіть у тяжкі часи, ділився з нею з переживаннями та своїм внутрішнім станом, проте у Володимира не було жодних почуттів, на відміну самої жінки: «...любов, яка захопила Катерину, не знайшла відповіді в серці В.Винниченка» [24, с. 26]. Винниченко намагався залишитися близькими товаришами і окреслити рамки між ним та дружиною Чикаленка, вважаємо, причиною стала міцна дружба між ним та Чикаленком – Володимир не міг б зрадити свого друга та вступити в любовний трикутник, який був притаманним героям його оповідань. Як влучно повідомляє дослідниця Тагліна, Катерина, страждаючи від невзаємного кохання, написала лист: «Ти не бачив, скільки мук ти мені причиняв, ти не бачив, які страждання доставляєш мені... Мене тягнуло до тебе: твій розум, твоя енергія, твій жар, твоя незаурядність» [24, с. 27]. Згідно першоджерел це був останній лист написаний Володимиром, припускаємо, що вони перервали спілкування.

Наступною цікавою пасією у його житті стає жінка, з якою Володимир познайомився у перші роки своєї еміграції. Між ними панувало невзаємне кохання: жінка закохалась у характер, поведінку та зовнішність письменника, а він прагнув залишити стосунки на етапі дружби. Дослідницею Тагліною було знайдено лист Володимира Винниченка до своєї пасії: «...Не хочу брехать, тої ніжності і теплоти, що була, наприклад, в Понті, нема, але нема в мені також до самого себе того чуття...» [24, с. 43].

Стає помітним несподіваний момент у біографії Винниченка, хоча це кохання було невзаємним, про що він сам говорив у своїх листах, ми

отримуємо наступне: «Винниченко дізнався від Людмили, що вона вагітна... В нього виникло рішення позбавитися від дитини» [24, с. 43]. Оскільки термін вагітності був великий, то аборт зробити не вдалося. З часом Винниченко поступово звикає до думки, що скоро на світ з'явиться його спадкоємець. З Людмилою, він, як і раніше, намагався підтримувати дружні стосунки, розуміючи її біль від невзаємного кохання. У той же час у молодого письменника розпочинається тяжка депресія, з якою він намагається боротися. Коли на світ з'являється дитина, у Володимира прокидаються справжні батьківські почуття, пізніше він пише листа Людмилі з проханням: «...Я його батько і я хочу, щоб він, справді, був моїм з усіх боків... Раз я усиновляю, значить, я люблю дитину, хочу виховувати її, хочу ростити її» [24, с. 47]. У листі він намагається настояти на усиновленні, але не добивається бажаного результату, оскільки жінка вирішила ростити сина самостійно.

Щастя батьківства тривало недовго, про що він вказує у своєму листі до Чикаленка: «Останніми часами я мав багато важких переживань, які знов довели мою нервову систему до поганого стану. А оце недавно в мене помер син (трьох місяців) при тяжких обставинах» [38, с. 135]. У листі Винниченко просить Чикаленка надіслати кошти на лікування у санаторії, оскільки усі його основні витрати з оповідань пішли на поховання сина. Вважаємо, що цей час став насправді дуже непростим для письменника – він пережив справжню муку у зв'язку з втратою рідного сина.

Своє занепокоєння стосунками, які склалися між ним та Людмилою, письменник втілює у новому оповіданні: «Восени 1908 року Винниченко написав п'єсу «Memento» [24, с. 48]. З листування між Євгеном Чикаленком і Володимиром Винниченко ми довідуємося, що перед публікацією нової п'єси, останній просить оцінити її зміст та дати слушну критику. Перший пише відповідний лист, у якому вказує: «Я вже Вам писав, що мені хотілося б, щоб Ваші п'єси ставились на сцені. Се значно оживило б наш театр, який переживає тепер просто кризис і стоїть» [38, с. 132]. Оскільки твори

Володимира завжди справляли хороші враження, Чикаленко не сумнівався в тому, що постановка його п'єс увінчається справжнім успіхом.

Після публікації п'єси у літературному віснику, про неї довідалась сама Людмила, яка написала Володимиру відповідного листа: «Я читала і переживала муку. Ти не забув ні одного мого слова» [24, с. 49]. У наступних листах відображаються усі її страдання щодо смерті сина, вона проводить аналогію її життя з Володимиром. На жаль, Людмила не змогла змиритися зі смертю сина, що підкреслює дослідниця Тагліна: «...Люся перебуває на межі божевілля. Справді, незабаром Л.Гольдмерштейн відправили до Полтави» [24, с. 50]. Про її подальшу долю, на жаль, за браком джерел майже нічого невідомого, листування деякий час продовжувалося, але відповідь довелося Володимиру очікувати довго — вона перебувала на Полтавщині на лікуванні.

Єдиним коханням всього життя Володимира стала саме Розалія, про яку ми зауважували вище. Як вже згадувалось в першому розділі бакалаврської роботи, це були справжні стосунки, які відобразились у підтримці, написання праці та у сумісних еміграціях. До нашого часу дійшли листи, у яких Розалія змальовує свої почуття: «Кружиться голова, звон в ушах и все время мысли о тебе, об одном и всегда. Спрашиваю себя, люблю ли тебя только ради себя?» [24, с. 61]. Хоча з самого початку ці стосунки були бурхливими, мали місце конфлікти між подружньою парою, але вони стали міцними.

Окрім написання оповідань Володимир Винниченко активно залучався до роботи над п'єсами. 1910 р. став роком написанням різноманітних п'єс, персонажі яких були змальовані з реальних особистостей, так дослідник Кульчицький підкреслює: «Читаючи комедію «Співочі товариства», Є.Чикаленко одразу пізнав тих, хто ходив на його «понеділки» - В.Леонтовича, Л.Юркевича, С.Єфремова, О.Косач» [13, с. 26]. Безсумнівно, що Чикаленко звернув увагу на схожість рис, який описував автор, і зумів визначити, якими образами керувався Винниченко при написанні п'єси.

Цей час відзначився не лише початком нового подружнього життя, а й написанням головного «посібника» по життю Володимира Винниченка, яким користуватимуться дослідники його біографії. Дослідник Кульчицький зауважує, що початком введення щоденника є: «14 (1) лютого 1911 р... Це стало звичкою, який він не зраджував до самої смерті» [13, с. 19]. До нашого часу дійшло чотири томи щоденника Володимира Винниченка, які слугують нам головним доказом життєвих подій. Науковці активно займалися трактуванням щоденника, зокрема і його адаптації для кола читачів.

Наступного 1912 р. було випущено оповідання, у якому письменник змальовував моменти зі свого бешкетного дитинства, в центрі сюжету якого стояв хлопчик-розбишака, який врятував друга від холодної смерті. Автор праці Тагліна вказує на те, що: «Спогади рідних письменника свідчать про те, що оповідання «Федько-халамидник», написане 1912 року вже в еміграції, містить автобіографічний елемент» [24, с. 6].

Невдовзі Володимир Винниченко повертається на батьківщину, де зустрічає Першу світову війну. З цього моменту починається його життя в укрітті та новий етап письменницької діяльності, як зазначає автор Костюк: «Ця доба дала нам чи не найкращі його твори: повість «Босяк», романи «Хочу!» і «Записки Кирпатого Мефістофеля»... Спільно з Л.Юркевичем, В.Левинським та Ю.Тищенком відновлює видавниче товариство «Дзвін» і активно співпрацює в місячнику «Украинская жизнь» [12, с. 40].

Окрім зазначених оповідань він випускає роман, у якому втілює свої роздуми про шлюб, загалом про взаємовідносини між чоловіком та жінкою, науковець Тагліна наголошує: «Роздуми підштовхнули письменника написати роман під назвою «Шлюб», сюжет якого був пов'язаний із подіями з його особистого життя» [24, с. 77]. Проте автор продовжує написання оповідань про неспокійне шлюбне життя і, як зауважує дослідниця Тагліна, випускає п'єсу, вкладаючи зміст свого життя та суперечок з дружиною Розалією: «Проблема нещасливих шлюбів докладно аналізується і в п'єсі «Пригвожденні». Головний герой Родіон Лобкович робить таку ж процедуру,

як і Винниченко з дружиною: він складає список усіх знайомих і друзів і з'ясовує, що тільки дві пари й знайшов щасливих...» [24, с. 77].

У часи другої революції 1917 р. Володимир покидає укриття, протягом короткого часу знаходиться за ґратами, а після – повністю поринає у політику, як про письменника про нього не було нічого чути аж до 1920 року, свою діяльність він відновлює перебуваючи вже у третій та четвертій еміграції. Натхнений революцією 1917 року він випускає суперечливе оповідання, яке було піддане дуже гострій критиці: «За останній час Винниченко немов звернувся до проблеми революції, написавши великого авантурно-утопічного роману «Сонячна Машина», де світову революцію робить винахід сонячної машини без пролетаріату» [21, с. 18]. Як влучно помітив науковець Річицький, в романі Винниченко описує життя без бідного населення, адже усю важку роботу тепер виконувала бездушна машина. Ми вважаємо, що оповідання опередило свій час і змогло передати можливе утопічне майбутнє.

Крім, здавалося, «однотипних» романів, проте яким притаманна різна філософська сутність, в творчості Володимира Винниченка починають ще більше виникати нові оповідання з нотками драматизму. Як вказує автор Костюк, за 1922 рік Винниченко зумів збагатити літературний світ таким циклом оповідань: «Пісня Ізраїля», «Великий секрет», «Ательє щастя», «Над», «Пророк» і два сценарії на тему роману «Соняшна машина» та драми «Пісня Ізраїля» [12, с. 59].

Елементом схожості біографії Тараса Шевченка та Володимира Винниченка постає те, що вони були обидва чудовими письменниками свого часу, які збагатили та принесли нове в українську літературу, однак ще й мали хист до малювання. Володимир Винниченко у свій час познайомившись з одним художником-початківцем, який стає йому близьким характером, отримує нові навички. Автор Костюк вказує на те, що Володимир: «Ніби жартома, ніби для відпочинку від літературної праці, десь в середині 20-их рр., він береться за пензель. З того часу до кінця життя він не переставав

малювати» [12, с. 59]. Найбільш цікавим є те, що молодий письменник малював не суто для себе, а й дозволив світові побачити його живопис, за повідомленням дослідниці Тагліної: «Сьогодні понад двадцять його полотен зберігаються в Інституті літератури імені Тараса Шевченка НАН України, а також експонуються в Державному музеї Тараса Шевченка в Києві» [24, с. 109]. До нашого часу збереглося значно багато його малюнків, що є живим доказом його різносторонньої творчої натури (див. додаток А.1, А.2, А.3)

Особливістю 1920-х років для Володимира Винниченка було й те, що він випустив доволі величезне видання, у якому помістив більшу частину своїх найбільш визначних творів, за свідченням автора Костюка, у багатотомник увійшли: «Його новий роман «Соняшна Машина», п'єси «Чорна Пантера і Білий Ведмідь», «Брехня», «Гріх», «Закон», з великим успіхом ішли майже на всі європейських столичних сценах Німеччини, Італії, Чехо-Словаччини, Румунії, Сербії, Іспанії, Норвегії, Данії, Голландії» [12, с. 60].

Покинувши батьківщину і поринувши вже в остаточну еміграцію, Володимир вже на зовсім покидає своє політичне минуле і вдається до переїзду до Франції, де провів решту частину життя. Напередодні Другої світової війни Винниченко все глибше поринає у літературний світ і випускає ряд оповідань: «Нова заповідь (перша недрукована редакція 1931-1933)», «Вічний імператив (1936)», «Прокажельня» або «Лепрозорій» (1938), «Роман мого життя» та ідея своєрідного «історичного роману» [12, с. 65]. Друга світова війна відзначилась занепадом його літературної творчості, у такі важкі роки, за висновком рядів дослідників, він вже не брався до звичного пера, проте після закінчення Другої світової війни, він зумів подарувати нам ще одне оповідання у своєму житті. Дослідник Костюк визначає: «Насамперед він узявся за опрацювання нової редакції роману «Нова заповідь», що був написаний, ще 1932 року. Закінчивши цю нову версію роману, він, спільно з дружиною, переклав його французькою мовою» [12, с. 69]. Це оповідання отримало дуже широку світову критику та була розцінена

світовою спільнотою досить позитивно, про що свідчить знак вдячності за літературну працю від паризького видавництва: «Arts-Sciences-Lettres – нагородило В.Винниченка почесним дипломом і срібною медаллю» [12, с. 71].

Проте нова редакція твору не стала останньою подією у творчості Володимира Винниченка. Напередодні Другої світової війни в його житті було місце листам, в яких він настановлював вождя СРСР до припинення пошуку причин початку Другої світової війни. На цьому життєвому етапі чітко відображається очевидний пацифізм Володимира Винниченка, про що буде детальніше описано у наступному розділі. Відображенням його звернень до лідера стало втілення у життя останнього роману. Дослідниця Тагліна у свою чергу повідомляє: «Роман «Слово за тобою, Сталіне!» був написаний автором незадовго до його смерті 1951 року (авт. – 1950 році), і йому не довелося побачити, як після смерті диктатора почнеться розвінчання культу головного ідеолога більшовицького режиму» [24, с. 114].

Не менш важливим моментом для нас стає підбиття підсумків дослідників про характер та в цілому письменницьку діяльність Володимира Винниченка. За словами дослідниці Мороз: «Найближчим до істини видається мені, скажімо, визначення мистецтвознавця Д.Горбачова: «Винниченко є символіст у реалістичній оздобі» [18, с. 45].

У свою чергу дослідник Річицький бере за основу заплямоване життя Винниченка політикою, аналізуючи одне з його оповідань описує: «Кирпатий Мефістофель – це ж сам Винниченко з його культом своєї власної персони, з його філософією «чесноти з собою», з його половою мораллю, з його приматом звіриних законів природи над законами соціальними» [21, с. 40]. Як влучно помічає автор праці, Винниченко, як і персонаж його твору, поступово з революційних поглядів переходить на український націоналізм.

Дослідник Єфременко, який був особисто знайомий з Винниченком, описує зміну настроїв його оповідань, на противагу вже звичної моральності у оповіданнях починають проявлятися сатиричних нариси, автор визначає:

«Він, вихований на боротьбі – знов дістав звичну зброю до рук і знов може стати на свою постать – бистрого обсерватора життя, глибокого психолога і незрівнянного майстра життєви контрастів» [10, с. 445].

Безперечно цікавим виглядає висновок творчої діяльності Володимира Винниченка дослідником Парадиським. Окрім характеристики творів, які здобули найбільшу популярність і були поширені у світовому масштабі, він вказує: «Винниченко вважають за письменника реаліста. Реаліст намагається описувати околиці життя таким, як воно є в його найрізноманітніших проявах» [19, с. 49].

Автор статті Печарський визначає те, що Винниченко по життю був не тільки талановитим та признаним письменником, а й ще у свою міру мав негативну рису – нарцизм, який за висновком автора мало свій розвиток ще з раннього дитинства і було відображено у творчій спадщині Винниченка. Так він помічає: «...Аналіз морально-психологічних ситуацій, у які потрапляють персонажі творів письменника, дає підстави стверджувати, що свідомо чи несвідомо він ідентифікував себе зі своїми героями» [51, с. 13]. На підтвердження думки з автором, висуваємо характеристику основних героїв творів Володимира Винниченка: один з них був розбишакою, другий – революціонер, який міг би протистояти самому Леніну, третій – борець за соціалістичні ідеї, четвертий – борець за український націоналізм.

Отже, провідною рисою у творчості Володимира Винниченка стало відображення соціально-політичних реалій свого часу. У своїх творах він піднімав не тільки тему кохання, а й ставив питання революційної боротьби за волю та справедливість, здебільшого романи та п'єси розкривали життя звичайних селян, які боролися за виживання в умовах соціальної нерівності. Творчість Володимира Винниченка принесла великий внесок у розвиток української літератури, його твори продовжують надихати українців на боротьбу за свої людські права.

РОЗДІЛ III. РОЛЬ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА У СТВОРЕННІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ УНР І ЗУНР

Володимир Винниченко прославився в історії не тільки як автор багатьох літературних праць, зокрема, як і політик. Перші кроки до політичної кар'єри ми помічаємо під час революційних подій 1905 року, коли він чітко висунув підтримку пролетаріату. Як зазначалося вище, свої погляди також він зумів відобразити в написанні роману «Сонячна машина». Вперше в цьому творі було відображено орієнтацію Володимира Винниченка у політиці, як влучно зазначає автор Річницький: «І от цей письменник, з таким соціально-політичним обличчям, претендує на те, що його «Сонячна машина» є образ ідей Маркса й Леніна...» [21, с. 75]. Слід додати, що зазначений роман є лишень частковим втіленням ідей комунізму, які підтримував Володимир Винниченко, засуджуючи повністю прояви капіталізму. Зазначимо, що на початках молодий політик не був комуністом у традиційному розумінні цього слова, його політичні погляди могли мати деякі спільні риси з комуністичною ідеологією, проте він був безперечно саме соціалістом і підтримував соціалістичні погляди.

Хоча соціалізм і комунізм пов'язані, проте це зовсім різні ідеології. Вони обидві спрямовані на створення більш справедливого та рівноправного суспільства, але мають різні підходи до досягнення цієї мети. Демонструємо приклад: коли соціалізм виступає за суспільну власність на основі засобів виробництва і за ним допускається володіння приватною власністю, то комунізм, у свою чергу, прагне до повної ліквідації приватної власності на засоби виробництва, за ним все виробництво мають бути колективною власністю. Кінцева мета двох ідеологій є теж абсолютно різною: коли соціалізм прагне до ліквідації класів і значного зменшення економічної нерівності, то комунізм навпаки бажає створити повністю безкласове суспільство, де не існує поняття «держави», класів або соціальних відмінностей, за ним усі люди – рівні і працюють один на одного.

Початок другої революції 1917 р. значно призупинив діяльність Володимира Винниченка як письменника. Він став одним із лідерів та свідком значущих історичних змін та осіб, які були до цього причасні. Зокрема, він поступово становився одним із членів політичного середовища, не маючи часу на написання творів. Як зауважує автор Курас, сам Володимир Винниченко не просто так вдався до політики: «...Це загострене, непереборне співчуття всім знедоленим, скривдженим, ображеним, це всеперемагаюча любов до рідної України, бажання всього себе підкорити національній справі...» [48, с. 12-13]. Ми цілком погоджуємося з висновками дослідника, адже молодий письменник був справжнім націоналістом і пізніше долучався до багатьох політичних та культурних процесів, які вплинули на розвиток українського національного руху.

Лютнева революція 1917 року стала нічим іншим, аніж каталізатором для активізації національних рухів: повалення самодержавства та утворення Тимчасового уряду на території Росії мали свій безпосередній відгук на території України. В Україні ми теж помічаємо подібні ж революційні дії, які розпочалися через події у Петрограді. Революції 1905 та 1917 років були тісно пов'язані між собою, адже ґрунтувалися на економічних проблемах та невдоволенням умовами праці робітниками, однак якщо перша революція не призвела до масштабних результатів та громадяни отримували лишень конституційні реформи для поліпшення життя та обіцянки, які так повною мірою і не були реалізовані, то революція 1917 року – стала остаточною і поставила крапку в управлінні імперією Миколою II, що, у свою чергу, призвело до повного краху Російської імперії та становлення як правлячої влади - Тимчасового уряду.

Як повідомляє дослідник Солдатенко: «Уже 3 березня 1917 р. з ініціативи Товариства українських поступовців у київському клубі «Родина» відбулися збори представників українських організацій... Саме тоді народилася ідея створення спеціальної організації для координування українського руху – Центральної Ради» [23, с. 134]. Авжеж утворення

організації пояснювалося не лишень необхідністю координації руху, а й мало за мету вирішити питання, які стосувалися скрутного становища на території України внаслідок революційних подій та Першої світової війни. Утворення такої організації було логічним наслідком політичної та соціально-економічної ситуації того часу, а також прагненням українського народу до самовизначення та національного відродження.

Сама ж організація була утворена пізніше, про що засвідчує дослідник Верстюк: «Вісти з Української Центральної Ради (вийшов 19 березня) писав, що Рада була утворена 7 березня з представників організацій-фундаторів, серед яких називалися українські наукове, технічно-агрономічне, педагогічне товариства...» [4, с. 67].

Постановлення цієї організації відіграло важливу роль, яка започаткувала процеси, що стали основою для відновлення української державності, розвитку національної ідентичності та культурного відродження України. Володимир Винниченко приймав безпосередню участь у цьому процесі, так через місяць після утворення організації ми отримуємо повідомлення: «На початку квітня 1917 р. Володимир Винниченко, обраний Українським Національним Конгресом заступником Голови Центральної Ради, разом з Михайлом Грушевським ідейно-політично скерував розгортання революції» [48, с. 13]. Знаючи прагнення Володимира до щирої відданості себе національній справі такий рішучий крок вважався аж ніяк не дивним, оскільки він прагнув до того, щоб поліпшити життя своїх співгромадян та звільнити їх від страждань через російську неволю. Він зіграв величезну роль у створенні держави, як слушно підтверджує дослідниця Тагліна: «Винниченко був автором майже всіх декларацій і законодавчих актів Української Народної Республіки. В них досить чітко простежується еволюція його поглядів від «культурно-національної автономії» України в складі Росії до відродження самостійної української національної державності» [24, с. 81-82].

Беремо сміливість стверджувати, що Володимир Винниченко зіграв ключову роль у формуванні національної політики та законодавства. Він сприяв розвитку української державності, активно працюючи над створенням основ української автономії. На посаді Голови Центральної Ради він перебував недовго і за свою кропітку працю був нагороджений підвищенням. Автор Курас зазначає, що: «16 червня 1917 р. його призначали Головою Генерального Секретаріату – першого в ХХ столітті уряду України. А відтак під його керівництвом українство підіймалося з колін, робило дуже нелегкі кроки цивілізаційного поступу» [48, с. 14]. Володимиру Винниченку доручили надзвичайно важливе завдання – взяти під своє керівництво Генеральний Секретаріат. Важко оцінити, наскільки добре він справлявся зі своїми обов'язками, більшість дослідників піддають його крок до політики як «хибний» і вважають, що краще він б залишався письменником, аніж ставав політиком. Однак його підвищення сталося завдяки його безпосереднього авторитету серед громадян, він проявив себе справжнім лідером, який зміг би подарувати народові бажану державність.

Необхідно зазначити, що з'явився Генеральний секретаріат далеко не відразу і це було вирішення самого Петрограда. За цією концепцією Петроград дозволяв Україні самій встановлювати форму державного устрою, що проявилось у появі Другого універсалу Центральної Ради, який фактично повторював положення щодо утворення Генерального Секретаріату від Петрограду: «Призначити вищим органом для керування крайовими справами на Україні окремий орган – Генеральний Секретаріат, склад якого буде визначено правительством в згоді з Центральною Українською радою, доповненою, на справедливих основах, представниками других народів, сущих на Україні» [48, с. 113]. (див додаток Б.2). Зупинимося на головну – на народах, які могли засідати Центральну Українську раду. Оскільки Тимчасовий урядом було чітко вирішено, що це можуть бути усі народи, які існують на території України, ми беремо за сміливість стверджувати, що в

Генеральному Секретаріаті засідали не тільки українці, а й, зокрема, росіяни та люди, які були в першу чергу вигідні самому Петрограду.

Як пригадувалось вище, Винниченко став автором багатьох декларацій, так він зумів дуже спритно урегулювати конфлікт між Тимчасовим урядом та Українською Центральною Радою, як повідомляє дослідниця Тагліна, справа полягала у наступному: «Основні положення I Універсалу і Декларації Генерального секретаріату, прийняті у червні 1917 року, передбачали встановлення в Україні лише автономно-федеративного устрою у складі Російської держави, вони викликали величезне занепокоєння у Петрограді» [24, с. 82]. Справа полягала в тому, що в разі створення України з автономно-федеративним устроєм Петроград фактично втрачав владу над цією територією, що звісно його турбувало. Якщо б Володимир Винниченко не втрутився у справу для її урегулювання і цей універсал затвердився у своїй початковій редакції, то це неминуче б призвело до війни, яку на даному етапі ніхто не бажав. Так автор Тагліна описує сміливий поступок Винниченка: «У результаті довгих нарад і дебатів з міністрами Винниченко підготував текст нового Універсалу ЦР, в ході переговорів спільними зусиллями було вироблено Декларацію Тимчасового уряду про регламентування крайового управління в Україні. Обидва ці документи голова Генерального секретаріату Винниченко оголосив на засіданні Центральної Ради 3 липня 1917 року» [24, с.83]. (див. додаток Б.1)

Авжеж за цю подію сам молодий політик був дуже сильно розкритикований спільнотою, через цей поступок його починають негативно висвітлювати в історіографії, на це було очевидні причини – рішення Володимира Винниченка затвердити новий варіант Універсалу, за думкою багатьох дослідників, продемонстрували його політичну слабкість. Беремо сміливість стверджувати, що це був очевидний крок для запобігання війни, адже як згадувалось вище, його поступок зумів урегулювати конфлікт прислухавшись до думки Петрограду. Сучасник Володимира Винниченка Ю.Тищенко в своїй праці коротко характеризує його: «Але ніхто не сміє

сказати що В.Винниченко буржуй. Все його дотепершнє життя є безупинна завзята боротьба за народню волю, за щастя працюючого люду, за ідеали соціалізму» [25, с. 16]. На даному етапі нашого дослідження, ми можемо стверджувати, що думка автора цілком відповідає дійсності, молодий політик боровся заради того, щоб український люд проживав у мирі та злагоді.

Звичайно Петроград не бажав жодної автономії України та її державності, і намагався це придушити, так це проявилось у їхньому ставленні до довгоочікуваної Конституції, яку мали надати Центральній Раді. Так Тагліна коментує ці події: «Це було справжнє приниження! Замість конституції – інструкцію одержала Україна від Тимчасового уряду» [24, с. 84]. Така поведінка аргументується ще й тим, що Тимчасовий уряд прагнув до централізованого управління колишньою Російською імперією і в становленні самостійної України вони бачили серйозну загрозу. Однак необхідно піддати аналізу саму інструкцію, яка обурила українське населення, так дослідник Гошуляк зауважив: «В ній уповноваження Генерального Секретаріату поширювались лише на територію п'яти українських губерній – Київської, Волинської, Подільської, Полтавської, Чернігівської. Тобто в основному це були межі «Війська Запорізького», з певними відхиленнями в той чи інший бік під час його договору з Москвою 1654 року» [48, с. 99].

Одним словом, інші губернії, а саме: Катеринославська, Харківська, Подільська, Херсонська, частково Таврійська, Чернігівська, території Кубанської області - залишалися за межами утворення нової України, що звичайно викликало величезне обурення. Ми цілком погоджуємось з думкою автора про схожість з Переяславською угодою, адже вона хоча і передбачала захист українських земель від польської влади, але мала величезні недоліки щодо України. Так за цією угодою була хоча й фактично визнана автономія Гетьманщини, проте Москва обмежувала незалежність українського гетьманату і мало право втручатися у внутрішні справи, таким чином, зменшуючи її автономію і роблячи з неї свою маріонеткову державу. Подібне

ми вбачаємо і у ставленні Тимчасового уряду до Центральної Ради. Загалом, ми стверджуємо, що історії властиво повторюватися, вона є циклічною, і між цими двома подіями пройшло чимало століть.

Уряд Центральної Ради негайно вирішили обговорити подану інструкцію Петроградом, так Тагліна коментує: «При обговоренні «Інструкції Генерального секретаріату Тимчасового уряду в Україні» на сесії Центральної Ради В.Винниченко під тиском конкуруючих партій змушений був подати у відставку» [24, с. 85]. Оцінюючи ставлення Володимира Винниченка до даної інструкції, ми можемо стверджувати лише одне – намагаючись уникнути будь-якої конфронтації з Тимчасовим урядом і проявляючи себе в черговий раз як справжній пацифіст, він: «...просив погодитися зі столичним документом і звертав увагу на головне: «Інструкція» є визнанням принципу автономії, що становила перед початком перших петербурзьких переговорів межу вимог Центральної Ради» [48, с.115-116].

Такий вчинок з боку Володимира Винниченка є неоднозначним і його важко оцінити, з однієї сторони він так намагався догодити Петрограду, що пішов на такий поступок, а з іншого – не витримав критики зі сторони своїх співтоваришів. Однак втрата такого ефективного співробітника означало одне – повний провал у політиці, ось доказ цьому: «Його наступник так і не зміг сформувати новий уряд і через п'ять днів після призначення покинув посаду. Очолити Генеральний секретаріат знову запропонували Винниченку» [24, с. 85]. Цей момент можна вважати як перший, коли молодий політик тимчасово подав у відставку через суперечності з іншими урядовцями, така подія невдовзі теж повториться – вже в 1918 році. Після повернення на посаду його діяльність починає активізуватися, він приділяє значно більше часу вирішенню головних справ для Центральної Ради, як підкреслює дослідниця Тагліна: «За чотири наступні місяці під керівництвом В.Винниченка відбулося 63 засідання Генерального секретаріату, на яких було розглянуто понад 430 питань політичного, економічного, військового,

дипломатичного характеру» [24, с. 85]. Безумовно така активна участь у нарадах щодо питань устрою Центральної Ради зіграло на користь, адже пізніше це проявиться у проведенні різноманітних реформ щодо поліпшення безліч політичних аспектів.

Окрім проведення різноманітних засідань подальшу появу на арені Володимира Винниченка ми помічаємо вже в жовтні 1917 року. Так на засіданні, яке було проведене 17 жовтня 1917 року, було обговорені найважливіші аспекти заяви від молодого політика. Найосновнішим пунктом зокрема був: «Разом з тим Генеральний секретаріат буде вести свою роботу в напрямі єдності Російської Федеративної республіки» [24, с. 86]. Таке повідомлення може обурити й навіть сучасну громадську спільноту, проте причини такої заяви були досить очевидними – Центральна Рада прагнула до автономії у складі Росії, намагаючись розширити свої права спробою утвердження першого варіанту універсалу, та й вона повністю залежала від неї економічно, цей крок був вимушений для забезпечення і покращення життя населення та функціонування економіки. Тимчасовий уряд у Петрограді мав право на контролювання центральних фінансів та виділяв активно гроші на управління та розвиток України, проте невдовзі це припинилось: «Тимчасовий уряд вирішив припинити видачу Генеральному секретаріату коштів, віддати його членів під суд за сепаратизм та участь у скликанні Установчих зборів, а також викликати В.Винниченка для пояснень у цій справі» [24, с. 86]. Авжеж така дія викликала занепокоєння у Центральної Ради і для неї існувало два варіанта розвитку подій: повністю підкоритися Петрограду і забути про настільки бажану автономію або ж поступово становитися самостійними у багатьох економічних та політичних аспектах. Звісно за курс було обрано другий варіант, оскільки таку можливість відкрило ще й початок Жовтневого перевороту на території Росії. Слід коротко розглянути причини Жовтневого перевороту і її користь для Центральної Ради. Причиною розгорнення перевороту стала успішна спроба більшовиками перехопити владу у Тимчасового уряду в свої руки, протягом

постійних повстань розпочинаючи з квітня-липень 1917 року перелилися в захоплення Зимового палацу, результатом ж стало прихід та встановлення влади більшовиків. В цей час якраз розпочалося активне перетворення економіки на соціалістичну, чим не могла не скористатися Центральна Рада: «Генеральний секретаріат вирішив розширити свою компетенцію, тобто займатися також військовими справами, продовольством, шляхами, торгівлею і промисловістю» [24, с. 87]. Такі кроки можна сміливо оцінити як початок самостійних кроків до автономії, оскільки влада зрозуміла, що просити її від Петрограда немає ні найменшого сенсу, вони вирішили взяти це в свої руки. Зокрема в поданому уривку ми помічаємо перші кроки до економічної самостійності. Надалі Володимир Винниченко бере курс на військову справу: «Впродовж короткого часу було прийнято ухвали про поширення влади Генерального секретаріату на всі губернії України, припинення військових дій у Києві, розформування офіцерських і добровольчих загонів» [24, с. 87].

Як було встановлено, запронована «інструкція» Тимчасовим урядом не задовольнила українське суспільство, і використавши момент з приходом більшовиків до влади, Центральна Рада 31 жовтня вирішує повністю відмовитися від неї і зробити спробу приєднання інших губерній: «Поширити в повній мірі владу Генерального Секретаріату на всі відмежовані землі України, де більшість людності є українською, а саме – Херсонщину, Катеринославщину, Харківщину, материкову Тавірю, Хомлщину, частину Курщини та Вороніжчини» [48, с. 100-101]. Ухваливши поданий документ, через декілька днів було вирішено оголосити своє рішення публічно.

Ця подія стає ключовою і поступово переходить до проголошення найважливішого універсалу – Третього універсалу. Цей документ має надзвичайно важливе значення для нас, адже Центральна Рада, скориставшись заворушенням на території Росії, нарешті відобразила свою ідею утворення незалежної української держави і за цим документом: «7(20) листопада 1917 року: «Віднині, - проголошувалося в ньому, - Україна стає

Українською Народною Республікою (УНР). Володимир Кирилович був одним із авторів даного Універсалу» [48, с. 101]. (див. додаток Б.3)

Загальновідомо, що Володимир Винниченко був не тільки причасним до універсалу, який зароджував новий етап державності в Україні, а й до усіх загалом. Він, як голова Генерального секретаріату, відігравав ключову роль у прийнятті політичних рішень і намагався побудувати міцну гілку влади. Він, протягом своєї політичної діяльності, рішуче працював над процвітанню УНР разом з іншими діячами. На наш погляд, необхідно детальніше проаналізувати Третій універсал, за ним: «До території Народної Української Республіки належать землі, заселені в більшості українцями: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму)» [48, с. 101]. Іншим територіям, які не були вказані в переліку, було вирішено запропонувати самим вирішити під яким правлінням вони бажають перебувати – під Українською Народною Республікою чи і далі належати владі Петрограду. Очевидно, що невдовзі Кубанська область все ж таки стала частиною новоутвореної держави після проголошення наступного курсу Володимиром Винниченком. Так зі звичайної організації – Центральної Ради ми отримали зовсім нову державу з найбільш поширеними правами автономії.

Проте новий 1918 рік розпочався не кращим способом для самого Володимира Винниченка. Ще з кінця 1917 по 1919 рік відбувався конфлікт між Україною та Радянською Росією, що перелилось у збройне протистояння, так: «Раднарком оголосив війну між Росією та Україною і направив свої збройні сили в Україну, з другого – українські соціалістично-революціонери встановили зв'язки з лівими есерами Росії, які підтримували більшовиків» [24, с. 88]. Головним завданням, яке стояло перед Центральною Радою стало викриття змовників, однак передусім слід ознайомитися з тим, чого прагнуло саме ліві сили, так за дослідником Кульчинським ліві сили: «домагались не тільки відставки Винниченківського Секретаріату і утворення ліво-есерівського уряду, а й негайного замирення з Радянською

Росією й цілковитого визнання радянської форми влади» [13, с. 133]. Як відомо, посилення лівих сил розпочалося після успішного завершення Жовтневої революції, через це посилилось затвердження лівих сил, які прагнули до воз'єднання з Петроградом та прагнули посідати ключові місця в Секретаріаті та й утворення навіть власного уряду, який б складався зі справжніх соціалістів – революціонерів та демократів.

Такі події спонукали владу до проголошення ще одного універсалу – вже четвертого: «9 січня (1918 р.) Центральна Рада ухвалила IV Універсал, за яким «однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу. Її виконавчий орган – Генеральний секретаріат перейменували в Раду народних міністрів» [24, с. 88]. (див. додаток Б.4)

Можна з упевненістю сказати, що третій і четвертий універсали мають особливе значення для України, оскільки вони являли собою кроки до остаточного проголошення незалежності України. Відмінність між третім та четвертим універсалами була очевидна: за третім універсалам Українська Народна Республіка все ще залишалася автономною частиною у складі Радянської Росії, а вже Четвертий універсал остаточно проголосив незалежність та розрив будь-яких стосунків з Радянською Росією і відхід від попередньої політики автономії, що дало можливість державі вже самостійно вирішувати свої як внутрішні, так і зовнішні справи і встановлювати мирні договори з іншими державами. Ще одним основним аргументом, що значно відрізняли ці два універсали було те, що при третьому Центральна Рада ще вагалась і була зацікавлена у союзі, коли при четвертому, у зв'язку з початком боротьби, яку розв'язала сама Радянська Росія, вони вирішили остаточно від неї відступити. Можна сміло заявити, що Володимир Винниченко був одним з тих, хто дійсно прагнув здійснення Четвертого універсалу, він бачив Україну безпосередньо об'єднаною, самостійною від впливів більшовиків чи Тимчасового уряду, яка б показала себе на міжнародній арені достойним суперником.

З одного боку, початок січня 1918 р. виявився для Володимира досить напруженим в плані вирішення питань з «лівим» та «правим» крилом, проте, як помічає дослідник Кульчицький, в період відбувається вибух популярності особи Винниченка у політичних колах: «У кінці 1917 – на початку 1918 Володимир Винниченко мав відповідальні зустрічі з високопоставленими представниками Великобританії П.Багге і Франції – генералом Табуї, які одержали від своїх урядів широкі повноваження для встановлення дипломатичних відносин з УНР, приймав вірчі грамоти від іноземних послів, призначених Антантою в Україну» [13, с. 136]. Встановлення дипломатичних зв'язків Головою Секретаріату є надзвичайно важливим завданням, оскільки для встановлення потужної держави необхідно мати міжнародні зв'язки, до цього тривалим учасником міжнародних відносин для України був саме Радянський Союз, однак встановлення міжнародних зв'язків означало правильний шлях для встановлення самостійної УНР.

В той час Українська Народна Республіка переживала один з найжахливіших періодів за час свого існування – війну. Неможливо було й досягти згоди з представниками соціал-демократичної партії, які так і вимушували Володимира піти зі своєї посади. Не витримавши цього гніту, він з величезною прикрістю покидає свою посаду: «15 січня (1918 р.) В.Винниченко вручив М.Грушевському подання про відставку свого кабінету міністрів. 18 січня Мала Рада вимушена була його прийняти і доручила формування нового уряду есеру В.Голубовичу» [24, с. 89]. На деякий період часу Володимир Винниченко покидає Україну до кращих часів, іноді йому приходять новини про нові домовленості, які була змушена підписати Українська Народна Республіка, щоб остаточно звільнитися від нападників. Зокрема, він негативно висвітлив одну з домовленостей: «Він досить негативно поставився до укладення Брестського миру (3 березня 1918 року), що мав прямим наслідком австро-німецьку окупацію України, але це дало йому (Володимирі Винниченку) змогу під прикриттям німецьких військ повернутися до Києва» [24, с. 89].

Після повернення на Київщину Володимир займався літературною діяльністю, в цей час до нього приїжджають друзі, які були так чи інакше пов'язані з минулою владою, це дуже обурило самого гетьмана і він наказав заарештувати Винниченка: «3 липня 1918 року, несподівано з'явилася на Княжій Горі гетьманська варта, арештувала В.Винниченка й вивезла до Києва... На другий день арешту, Скоропадський дав наказ звільнити В.Винниченка» [12, с. 42].

Таке явище виглядає дуже дивним, оскільки те, що до Винниченка приїжджали колишні політики, і зокрема, меценат Євген Чикаленко, аж ніяк не могло означати те, що він готує разом з ними зраду і намагається придумати план, щоб повалити з влади гетьмана. Припускаємо, що справжня причина його арешту була особиста зустріч Володимира Винниченка з гетьманом: «...мова йшла про надання всій системі гетьманської держави українського характеру. Бо тільки це може створити умови для лояльної співпраці всіх українських партій і культурних організацій» [12, с. 42].

Звичайно сам гетьман не врахував одного – Володимиру абсолютно не подобалось те, як Павло Скоропадський веде свою політику. Цілком зауважимо, що прихід його до влади ознаменувалось саме з підтримки зі сторони Антанти, а коли війна поступово йшла до свого логічного завершення – він втратив ключову опору. Невдовзі Володимир Винниченко проявляє свою опозицію і вступає до союзу: «Як авторитетного політика його ввела до складу Українського Національно-Державного Союзу (УНДС), що об'єднав передусім партії колишньої Центральної Ради й новоутворені організації, опозиційні до гетьманату». [13, с. 154].

Як натхненний соціал-демократ молодий політик був тільки радий вступити до цієї партії, борячись з правлячою верхівку – Павлом Скоропадським. Мета з цієї організації була повалити гетьманську владу і проголосити свободи через збройне повалення. Ми отримуємо повідомлення, що: «На голову УСДРП 18 вересня 1918 року було обрано В.Винниченка – щирого провідника політики єдиного національного фронту» [13, с. 154].

Обрання його на посаду голови пояснювалась тим, що безсумнівно, сам молодий політик користувався хорошим авторитетом серед громадськості, серед його рис можна виділити політичну здібність - він мав соціалістичні переконання і був прихильним до соціальної справедливості та національного самовизначення, що добре узгоджувалися з ідеологією партії, яка виступала за права робітничого класу України.

Він розпочинає активну боротьбу за владу, так: «З початку листопада 1918 року В.Винниченко й М.Шаповал перейшли на нелегальне становище, довідавшись через дружину С.Петлюри про те, що є розпорядження про їх арешт». [13, с. 158]. Розуміючи своє скрутне становище, сам гетьман різко змінює курс, оскільки надіятись на Австро-Угорщину та Німеччину вже було марно, але гетьман припускає знову найжахливішу помилку – він не керується ідеями існуванням такої самостійної держави як України і бере свій курс на Радянську Росію: «...йшлося про те, щоб П.Скоропадський взяв на себе ініціативу у поверненні до єдиної і неподільної Росії» [13, с. 158].

Було очевидним те, що Павло Скоропадський лишень відіграв роль маріонетки в руках правителів держав, втрачаючи захист від одних держав і спроба встановлення авторитарного режиму - не призвели до успіху, він впав в іншу крайність і намагався повернути Україну до Радянської Росії, фактично втрачаючи усі ті результати, які добивалися політики задля утворення самостійної чи навіть автономної України. Однак це більше спонукало до рішучих дій: «13 листопада 1918 року, Володимира Винниченка обрали головою Директорії і ввели до її складу ще чотирьох членів – С.Петлюру, Ф.Швеця, А.Макаренка і П.Андрієвського» [13, с. 159].

Цей час ніби перегукується з діями самого гетьмана, який вже був налаштований повністю віддати Україну і покорити її радянській владі, за підписаним документом було оголошено: «У ньому наголошувалось на антинародній, антинаціональній сутності гетьманщини, давалась оцінка останньому кроку П.Скоропадського – рішенню про відновлення федерації з нерадянською, білогвардійською Росією» [13, с. 159]. Оскільки німецькі

війська відступали, а ситуація ставала на арені все більш невизначеною, сам гетьман мав намір бачити Україну у федеративному союзі з Росією, що можна розраховувати як зраду українській державності.

Після укладення цього договору кроки до повалення гетьманства становились все рішучими і в результаті закликання народу до боротьби: «15 листопада 1918 р. відбулось всенародне повстання проти гетьмана й німецької окупації» [12, с. 42]. Пізніше ці події були відображені у боротьбі проти німців та визволення Києва від німецьких окупантів, так нарешті перед новим 1919 роком Директорії вдалося добитися бажаних результатів: «14 грудня 1918 року республіканська повстанча армія, на чолі з Директорією, зайняла Київ. Українська Народна Республіка знову почала жити незалежним державним життям» [12, с. 42].

Зміна державного управління проявилась у тому, що тепер Україна перебувала під крилом тих політиків, які прагнули до створення міцної держави зі своїми законами та методами проведення політики. Сама Директорія це був виконавчий орган, який керував Українською Народною Республікою, безпосередньо найбільш провідними персонами у Директорії були Симон Петлюра та сам Володимир Винниченко. В грудні молодий політик починає трудитися над рядом декларацій та документації, так: «26 грудня 1918 року була оголошена Декларація Директорії, вона стала перспективною програмою відродження і розвитку УНР на основі «трудового принципу» [13, с. 169]. Цей документ був знаковим, оскільки в ньому проголошувалось незалежність УНР та прагнення боронити її від будь-яких загроз, також за цим документом була встановлена спроба встановити свій уряд, який б здійснювався на принципах демократії, рівності та свободи. В даній декларації наголошувалося на тому, що необхідно проводити соціальні реформи і був взятий курс на встановлення міжнародних зв'язків з іншими державами. Безперечно Декларація стала вирішальним кроком у зміцненні влади та створенні основи для нового уряду.

Наміченим грандіозним планам не вдалося цілком реалізуватися, на це вплинуло багато причин: «домінування військового начала над політичним, непокора армійських командирів різних рангів державному проводу, перманентні виступи проти останнього, практика регіонального сепаратизму, супроводжувана єврейськими погромами» [13, с. 170]. Авжеж ці події сильно зашкодили самій УНР, викликаючи серед українського населення обурення діями політиків, і на жаль, цій проблемі не судилося бути вирішеною. Акцентуємо на тому, що ще до початку розгрому гетьманської влади у листопаді 1918 р. більшовицька Росія вступила у збройний конфлікт і розпочали місію по окупації всієї України задля підкорення її радянській владі. Саме тому молодий політик намагався встановити зв'язки з Москвою, з метою припинити боротьбу, адже було очевидно – Директорія може програти, поступово втрачаючи з кожним днем територію під своїм керівництвом. Як вказує дослідник Кульчицький, цьому плану не вдалося здійснитися: «С.Петлюра, маючи реальну владу, владу гвинтівки, всіляко перешкоджав зносинам С.Мазуренка з В.Винниченком. Воєнні ж дії розгортались так стрімко й настільки визначено програшно для Української Народної Республіки, що сама ідея місії швидко втратила сенс» [13, с.170-171]. Треба зрозуміти, що Симон Петлюра не даром зруйнував плани голови Директорії, адже було чітко видно, що вони мали різні політичні бачення та стратегії, що призводило до напруженості і конфліктами між ними. Так сам Володимир Винниченко прагнув добитися зближення з Радянською Росією, вбачаючи в цьому не лишень захист від збройних загроз, а й схожість в ідеологічному плані, а Симон Петлюра, в свою чергу, не підтримував комуністів та прагнув встановити відносини з представниками західних держав і назавжди відійти від ідеї миру з Радянською Росією. У самого Володимира Винниченка вибору не залишалося, окрім як: «15 січня 1919 року офіційно оголосити війну радянській Росії, він дуже мало вірив, що можна буде вийти з неї переможцем» [13, с.171].

Слід пригадати, що в період 1917-1918 років відбувалась надзвичайно напружена ситуація – вона торкалась не тільки вагомих змін у владі Радянської Росії та України, проте Перша світова війна все ще продовжувалась. В цей важкий час вперше постало питання перед українським урядом про необхідність цілісної держави разом з Західною частиною України, в цьому питанні безпосередню участь приймав сам Володимир Винниченко, виступивши в жовтні 1918 року з вагомою промовою: «...Український Національний Союз вважає цілком природним і необхідним злучення в один державний український організм всіх заселених українцями земель цеб-то (тобто): Східної Галичини, Буковини, Угорської України, Холмщини, Підляшшя, частини Бессарабії з українським населенням, частини етнографічно-української Донщини, Чорноморії і Кубані» [48, с.102].

У контексті розгляданого уривку, ми розуміємо, що для утворення цілісної української держави знадобляться сили і вміння йти на компроміс з іншими державами, адже на поданий уривок часу Західна частина України все ще перебувала під владою Австро-Угорської імперії, зокрема становище погіршувалось через напружену активізацію польських сил задля захоплення цієї частини України та підкорення її під себе.

Спроба реалізувати свою програму проявилась, зокрема, в поданні заяві на перегляд Антанті та проведення Конгресу, в якому визначалася подальші кроки до будування Української Народної Республіки та організування потужної військової сили. Зокрема наприкінці листопада 1918 року був проведений не менш вагомий з'їзд з представниками УНР – з однієї сторони та з представниками ЗУНР – з другої сторони: «В центрі переговорів було два питання – надання допомоги західним українцям у війні з переважаючими польськими силами та створення соборної Української держави» [48, с. 103].

Безперечно, що це були непрості перемовини, адже Західно-українська Народна Республіка не вважала за необхідним повністю приєднуватися до

іншої частини України та ставати цілісною через впровадження досить ієрархічної політики Директорією і намагались цього уникнути, а Українська Народна Республіка навпаки – вважала повне об'єднання за необхідність і не розглядала існування навіть автономної ЗУНР в її складі, однак між ними все ж було досягнуто згоду, що проявилось у підписанні важливого документу: «1 грудня 1918 р., коли в Києві ще була влада гетьмана П.Скоропадського, у Фастові був підписаний Передвступний договір про майбутнє об'єднання (злуку) ЗУНР з УНР в одну державу» [48, с. 104]. Однак сам договір про злуку був підписаний дещо пізніше – в січні. На це були досить поважна причина, а саме – конфлікт з польськими силами, повалення гетьманської влади та напружена ситуація через війну з більшовиками, проте й досягнути компроміс між представниками УНР і ЗУНР також було важко.

Подія об'єднання і соборності єдиної України є визначною і стало символічною та політичною віхою в зусиллях щодо української національної єдності та незалежності: «22 січня 1919 року в Києві зібрався Конгрес Трудового Народу України, він: спільно з уповноваженими делегаціями від Західних і Східних українських земель проголосив об'єднання віками розірваних частин українського народу – Галичини, Закарпаття, Буковини й Наддніпрянщини – в єдину нероздільну Українську Народну Республіку» [12, с. 42]. (Див. текст Акту злуки в дод. В). Привертає увагу той факт, що на міжнародній арені починають з'являтися багато нових і відроджених держав, які зіткнулися з проблемою утвердження своєї незалежності та здобуття міжнародного визнання після закінчення Першої світової війни, тому проголошення Акту злуки виглядає доречним в цей період. Саме об'єднання мало на меті заявити про УНР як про цілісну державу на міжнародній арені. Сама реалізація Акту вдалося важко, на це було декілька причин: УНР та ЗУНР мали різні політичні системи, економічні умови та зовнішні загрози, що пізніше призвело до напружених ситуацій, обидві частини України все ще перебували у стані зовнішньої загрози, так коли ЗУНР страждала від польських сил, то УНР - від більшовицької. Хоча самій угоді судилося

проіснувати короткий період часу, проте вона стала поворотним моментом в українській історії.

Безумовно, не варто виділяти тільки особу Володимира Винниченка і вказувати на те, що він самотійно проробив цю важку роботу і об'єднав УНР, цю роботу можна розглядати в контексті спільних зусиль багатьох українських політиків і воєначальників. Після проголошення Акту Злуки ситуація з політичною діяльністю Володимира Винниченка становилась більш напруженою, аніж це було раніше. На проведених конгресах спостерігався не тільки розкол однієї з фракцій, а й сам голова зволікав з проведенням соціальних реформ. Молодий політик намагався виправдатися і знайти причину своєї неефективної політики, було очевидно – бути головою Директорії йому просто непосильно, як влучно помічає дослідниця Тагліна: «Реальна влада була в інших руках – її на той час мали військові на чолі із С.Петлюрою, які перешкоджали планам щодо врегулювання відносин УНР з Радянською Росією» [24, с. 90].

Відхід від великої політики Володимира Винниченка ознаменувався не тільки з посиленням напруженого становища у відносинах з Симоном Петлюрою, проте річ була в недосконало затвердженій програмі боротьби проти Радянської Влади, так сам молодий політик відчував провину за безвихідність з положення, він відчував: «Вину за послаблення бойової й обороноспроможної сили української армії він клав на С.Петлюру, як головного отамана військ УНР» [12, с. 44-45]. Як видно з уривку, він продовжує кидатись з крайності в крайність, звинувачуючи усіх окрім себе – за не проведення соціальних реформ він полягав вину на більшовиків, за недосконало організовану військову систему – на Симона Петлюру, проте самої проблеми це не вирішувало – відбувалась зростання та підтримка самого воєначальника, так він проявляє свою імпульсивну натуру і вже в котрий раз відходить від влади. На його рішення, за думкою дослідника Костюка, вплинула ще одна ситуація: «Французький полковник Фрайденберг, як офіційний представник антантської місії, наказав щоб

«голову Директорії В.Винниченка й голову Ради міністрів В.Чехівського вигнати, як собак» з уряду» [12, с. 45]. Очевидно те, що всупереч усім переконанням з боку голови Директорії, була спроба налаштувати зв'язки з Антантою, не дивлячись на зраду, яка відбулась ще в 1918 році. Фактично французький полковник своїм повідомленням чітко окреслив те, при яких умовах можливо влаштувати мирні переговори.

Так Володимир Винниченко відходить від великої політики і оселяється закордоном, займаючись вже суто літературною діяльністю. Однак перебуваючи закордоном він був дуже невдоволеним тим, що відбувається на батьківщині, так: «Відставний політик вирішив перетворити на зброю перо, здатність і вміння аналізувати, глибоко осмислювати суспільні процеси, давати їм виважені, кваліфіковані оцінки... Так народився задум (вперше про нього згадується 23 червня 1919 р.) підготувати працю про революційну добу» [22, с. 443]. Проте коли назріла реальна можливість знову проникнутися у політику – він намагався нею скористатись, так за зауваженням Кульчицького: «Навесні 1919 року сталися значні зміни на європейській політичній арені – в Угорщині було проголошено радянську республіку... Для досягнення безперервного ланцюга радянських республік слід було б «радянлізувати» всю Україну, в тому числі її західні терени» [13, с. 188]. Радянська влада мала в планах використати Винниченка, розраховуючи на те, що він б підтримав ідею про примирення та об'єднання з соціалістичною державою, адже перебуваючи на своєму пості глави Директорії він неодноразово намагався це зробити. Хоча по його записам в Щоденнику видно, що він не бажав повертатися до політичного керма і планував перебувати в спокої від цих справ: «Одержав телеграму: «Негайно виїжджайте. Будапешт. Важні діла, чекаємо». І зразу забуто про тиху хатинку, про спокійну працю, про відсунення від політики... Хіба не краще мені віддатись хорошій улюбленій творчій роботі, мати спокій, мир з собою, затишок душі» [35, с. 327], проте він був змушений піти на цей крок. Безпосередньо сам молодий політик все ж був присутній на конференції і в

ході неї зумів налагодити контакти, передусім слід зауважити, що на ній він висунув свої власні вимоги, які не перешкоджали ідеї самостійної України: «самостійність і суверенність Української радянської республіки, український національний уряд з лівих українських соціал-демократів (незалежників) і лівих українських есерів (боротьбистів), оборонно-наступальний союз проти ворожих держав» [13, с. 190]. За цим планом, Україна мала перебувати під керівництвом Радянської Росії вже як республіка, так для реалізації цієї ідеї необхідно було провести переворот. Однак, на жаль, Росія все ж таки відхилила усі пункти запропоновані молодим політиком, та й він не бажав іти на поступки, тому вже наступні роки, включно до 1920 року він провів за літературною працею у вигнанні. За цей період він написав листи з проханням про повернення до України, написав програму про покращення самої радянської України та все що він отримав: «Було вирішено запропонувати ЦК РКП(б) призначити Володимира Кириловича «нашим послом за кордоном» [24, с. 92].

За цей період Володимир Винниченко складає декілька важливих для нас листів, серед яких був: «Лист до українських робітників і селян, у якому закликає співвітчизників керуватися вірою в перебудову суспільства революційним шляхом, наголошуючи на тому, що тільки «комуністична революція» відкриває реальну можливість до національно визволення й відродження» [24, с. 94]. Додаємо, що цей лист підкреслював необхідність творення комунізму, оскільки тільки завдяки ньому можна було побудувати «успішне суспільство», він закликав до того, щоб кожен громадянин став на сторону творення і сповідував нову ідеологію, адже це, на думку Винниченка, був єдиний правильний шлях до процвітання нації. Авжеж така рішучість дій не могла обійти саму особистість молодого політика, так дослідниця Тагліна підкреслює: «В.Винниченко поступово налагоджував контакти з керівництвом УСРР і КП(б)У й навіть погодився вступити до більшовицької партії та увійти до складу її уряду» [24, с. 95]. Судячи з запису в Щоденнику від авторства самого Володимира Винниченка, йому і справді

пообіцяли розширені права влади, дали обіцянку, що він зможе і надалі продовжувати творити вільну Україну, перебуваючи у партії та вистоювати українські інтереси, до всього цього він вирішив провести невеличку перевірку: «Перевірю: коли запропонують самі, або згодяться на мою пропозицію установити військовий комісаріат з певними конкретними функціями, коли запропонують усе те, що конкретно пропонувалось два місяці тому в Москві, значить, тепер, дійсно, мають на меті дати мені змогу робити, а не фігурувати» [35, с. 474]. Помітно, що саму зустріч він не очікував та при розмові з представниками від партії наголошував на тому, що не стане відмовлятися від ідеї створення незалежної України і спочатку відмовлявся від співпраці, після чого його почали запевняти, що усі його прохання будуть виконані, якщо він тільки приєднається до партії.

Аналізуючи його лист до ЦК КП(б)У, ми приходимо до висновку, що Винниченко дає оцінку усім явищам, які його не влаштовували і в жодному разі не звинувачував в цьому Радянську владу, а оправдувався і описував, що це було викликано іншими причинами, так наприклад: «...Це чинники, які заважають соціальній перебудові суспільства, гальмують державне будівництво. Причиною їхньої появи була не політика центральних органів партії, а інерція, успадкована від української демократії» [24, с. 96]. Додаємо, що окрім цього він пов'язував причини з різноманітними бідами, які відбувалися на території України, зокрема, це була громадянська війна. Він сам визнавав те, що українці мають погоджуватися з тим, що, окрім, як при радянській владі, краще ніколи не бувало і що він задоволений проведенням політики. З цього ми розуміємо, що більшість слів, які були вказані в листі є фікцією. Як зауважує дослідниця Тагліна, в кінці свого листа він побажав: «... вступити до КПУ, а також упевненість у тому, що всі члени його організації «Закордонна група українських комуністів» теж наслідуватимуть його приклад і вступатимуть до лав КП(б)У» [24, с. 97].

Зупинимося на групі, яку заснував молодий політик. Після його відходу від керма голови Директорії та в період поринання в еміграцію, він

остаточно вирішує розформувати партію, яка на той момент не грала вже ключової ролі в політичному керівництві України: «Наприкінці вересня 1919 року В.Винниченко вийшов зі складу УСДРП (авт. – Української соціал-демократичної робочої партії) і створив у Відні Закордонну групу українських комуністів. Він надрукував маніфест «Классово несознательной украинской интеллигенции», у якому повідомляв про свій перехід на позиції комунізму, оскільки, на його думку, більшовики приділяли соціальній політиці значно більше уваги» [24, с. 91]. Його безумовну схильність до радянської влади можна було ще помітити, коли він перебував за кермом влади. Замість того, щоб налагоджувати зв'язки з міжнародною спільнотою, як це намагався зробити Симон Петлюра, коли прийшов до влади, то він прагнув зупинити затяжну війну, шляхом встановлення перемир'я і створення влади в своїй державі, яка б була, принаймі, ідеологічно подібною до Росії. Після очевидного провалу української революції і поділу території держави між двома її головними ворогами – Польщею і Радянською Росією, він активно почав шукати можливості для встановлення дружніх зв'язків з Радянщиною.

Приходимо до висновку, що Радянська влада все ж таки не прийняла цей лист, оскільки він не відповідав бажаним результатам і примушувала, таким чином, Володимира Винниченка піти на деякі поступки та відмовитись від своїх планів про проукраїнській курс. У своєму Щоденнику він коментує ці події: «Я вискочу ще з цієї справи, увільнюсь від «влади», від цих «наркомів». Не смію радіти, що «вони» дійсно на принципових пунктах не згодились... Ані на ніготь я не уступлюся, голубчики ви мої, з моїх принципових позицій! Ви мусите уступитися» [35, с. 478].

Безперечно те, що молодого політика не було допущено в Політбюро через подану заяву, та заявив, що у противному випадку, якщо його заяву вступу до Політбюро буде відхилена, то він покидає уряд та не планує вступати в партію. Не досягнувши бажаних результатів, передостаннім записом у Щоденнику стає звістка про те, що він покидає назавжди Україну і

поринає у еміграцію: «Речі знову упаковані. Через півгодини виїжджаємо на вокзал, на Петроград, Ревель, Берлін і т.д. Здається, на цей раз уже справді виїдемо. Ні жалю, ні туги, чуття втоми й порожнечі» [35, с. 482].

Рішення Володимира Винниченка залишити назавжди Україну в 1920 році було наслідком поєднання політичних розчарувань та особистого виснаження. Незважаючи на його відсутність в Україні, він все ще залишався впливовою фігурою в українському національному русі та важливим інтелектуалом, чиї праці та ідеї продовжували впливати на українську історію та ідентичність. Після еміграції Володимира Винниченка закордон, був проведений з'їзд, на якому: «між 25 лютого й 3-ім березня 1921 року, окремою постановою оголосив В.Винниченка, як «ворога народу», поза законом» [12, с. 56]. Звісно, що це було зроблено, щоб остаточно знищити авторитет молодого політика серед українства, проте це не вдалось зробити і його внесок в українську політику був цінним. Як помітно, в період своєї еміграції Винниченко остаточно відмовляється від будь-якої політичної влади і прийшов до висновку, що це занадто виснажлива робота для нього: «Склавши звіт, висловивши свій погляд на більшовицьку систему, він перестає виступати в пресі. 1921 року припиняє своє існування Закордонна група УКП. Закривається її орган «Нова доба» [12, с. 57].

В цей період він починає проявляти свою літературну творчість, активно займається написанням нових творів, намагається завоювати авторитет серед іноземних читачів як український письменник та маляр, і протягом деякого життя під Берліном, він вирішує виїхати в Францію, де проживає спочатку в столиці, а далі: «На початку жовтня 1934 року В.Винниченко з дружиною покинув Париж і виїхав на постійне мешкання в село Мужен департамент Альп-Марітім, округа міста Канн. Тут, у чарівному видолинку, він придбав собі дуже стару хату і досить велику ділянку городу» [12, с. 61]. (див. дод. Д)

Не дивлячись на те, що Володимир Винниченко повністю відмовився від політики, він все ще продовжував спостерігати за подіями, які

відбувалися на Батьківщині і, зокрема, коментував їх. Так він описував події та завершення великої революції, що відбувалась на території: «І не російській радянський уряд виганяв нас з України, а наш власний народ, без якого і проти якого, ще раз повторюю, російські радянські війська не змогли б зайняти жодного повіту нашої території» [5, с. 303]. Ці строки проникнуті жалем та болем за те, що усі сили були витрачені марно лишень через те, що при владі стояли ті політики, яким було не під силу керівництво такою державою як Україна.

Франція надихнула його на написання численних романів, есе та політичних творів і його життя проходило досить в спокійному та надихаючому середовищі, в якому він міг оговтатися від суворого політичного життя, цей час став для нього часом роздумів.

Він пережив тяжкі дні і в часи Другої світової війни, переживав за події, які відбувалися у Кореї та в 1951 році його життя прервалося: «6 березня 1951 року Володимир Кирилович зранку почав себе добре. Десь по 5-ій годині вечора вони обоє (Володимир Винниченко з дружиною) вийшли на звичайний свій передвечірній прохід поза «Закутком» [12, с. 73]. Цей день завершився тим, що письменнику стало погано і ніщо не змогло його вже врятувати – він помер на очах дружини.

Отже, Володимир Винниченко відіграв центральну роль в українському русі в буремні роки під час та після Першої світової війни. Як один із провідних політиків Української Народної Республіки він інтенсивно виступав за національне самовизначення та проведення ряду реформ, зокрема, він відіграв важливу роль у підготовці усіх універсалів, які призвели до автономії, а пізніше – незалежності України як держави і звільнення її від рук Росії. Його соціалістичні переконання вплинули на проведення ним політики, зокрема він піклувався про покращення умов та життя робітників і селян. Незважаючи на своє прагнення реалізувати бажане, Винниченко зіштовхувався зі значними перешкодами, включаючи внутрішні політичні конфлікти, конфлікти на міжнародній арені та розбіжність між думками

серед українського керівництва. Це примусило його на деякий час відійти від влади, а пізніше стати головою Директорії. Ця справа була для нього надзвичайно важка та непосильна – посилення «отаманщини», примушення його відмовитися від курсу до примирення з Радянською Росією та стати на бік укладення союзу з Антантою і засудження його як політика примусили його зріктися від своєї посади. За час перебування на своїй посаді він домігся головного – об'єднання України включаючи ЗУНР та УНР, долаючи усі перешкоди, які стояли на шляху цьому. Усі ці події відобразили його головну роль у створенні та формуванні УНР та його причетність до ЗУНР. Після вигнання з посади він спробував знову приєднатися до політичних процесів, однак принципова незгода Політбюро іти на поступки Володимиру Винниченку призвели до того, що він «страхнув» з себе «пил політики» і протягом життя більше до неї не повертався.

РОЗДІЛ ІV. МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ТЕМИ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ У ЗОШ

Історія – це скарбниця, яку слід познати кожному громадянину своєї держави. Слід розуміти, що світ, в якому ми живемо, є результатом певних історичних подій та явищ, вивчаючи минуле, ми отримуємо уявлення про події, які відбувалися раніше, дізнаємося про творення нашої держави, про ті способи, завдяки яким ми добилися незалежності. Зазираючи крізь призму вивчення історії ми можемо дізнатися, як суспільства минулого справлялися з викликами, вирішували проблеми та помилки. Ми аналізуємо їхні невдачі, намагаємось більше їх не повторювати, щоб створити чудове майбутнє для нас та наших майбутніх потомків.

Тема про Володимира Винниченка, зокрема, про його початкову діяльність починається з вивчення курсу Історії України у 9 класі. У підручниках за новим стандартом можна знайти інформацію про його участь у революційних подіях 1905-1907 рр., зокрема, мимоволі пригадується його внесок в Українську соціал-демократичної партію, найбільш активне вивчення розпочинається у вивченні курсу Історії України вже у 10 класі: тема торкається української революції, заснування Української Народної Республіки та початок існування Директорії. Оскільки ключову роль він зіграв не тільки у творенні політики, а й у написанні творів, то вивчення його особистості відбувається також і на курсі Українська література, творчу спадщину Винниченка діти розпочинають вивчати вже з 5 класу. Безумовно, нас цікавить саме курс «Історія України».

При викладанні історії молодому вчителю при викладанні історії необхідно зрозуміти дитину, вміти визначати її здібності та допомоги їх розвивати, особливо важливо знати та розуміти темперамент дитини: «Темперамент – сукупність індивідуально-психологічних характеристик. Що виявляються у силі, швидкості та врівноваженості нервових процесів» [17, с. 60].

Вчителю слід аналізувати поведінку дитини, дізнаватися про сильні та слабкі її сторони, і звичайно, робити акцент на розвиток саме слабких сторін. Сам темперамент допоможе визначити те, як дитина може реагувати на ту чи іншу ситуацію, як вона буде вирішувати проблеми та як слід їй допомогти.

Так виділяють декілька типів темпераментів: «Нестримний – процеси збудження й гальмування сильні, але неврівноважені; властивий холерикам. Жвавий – сильні, рухливі, урівноважені; властивий сангвінікам. Спокійний – урівноважені, але мало рухливі; властивий флегматикам; Слабкий – процеси слабкі, неврівноважені, малорухливі; властивий меланхолікам» [30, с. 117-118].

Потрібно розуміти, що діти відчують розуміння, коли до них звертаються з врахуванням їхніх особливостей та навіть типу темпераменту, у спілкуванні з вчителем вони стають більш відкритими та довіряють йому. Враховуючи це, вчителю слід брати до уваги темперамент кожного учня, так якщо дитина є сором'язливою – слід залучати її до активної роботи в групах, де вона зможе себе реалізувати, якщо проявляє велику активність – потрібно їй доручати завдання, які вона здатна виконати. Таким чином, знання темпераменту дитину дозволяє створити таке середовище, в якому діти будуть почувати себе комфортно, зможуть отримати підтримку в реалізації свого потенціалу.

Нова українська школа подарувала нам здатність до реалізації кожного учня, зокрема на сучасному етапі розвитку освітньої системи проявляється в самій її меті: «розвиток особистості як найвищої цінності суспільства, її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання, моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору» [15, с. 183]. З цього випливає наступний термін – «дитиноцентризм», за словами автора: «Дитиноцентризм є особистісно-орієнтованою моделлю виховання дитини, призначення якої розширення її можливого життєвого шляху та саморозвитку на засадах гуманізації реального буття дитини, посилення

уваги до системи її цінностей та інтересів задля формування в неї основ життєвої компетентності» [11, с. 55].

Важливість реалізації цього впливає передусім з того, що коли вчитель враховує інтереси та потреби учнів, вони будуть зацікавлені на уроці і вмотивовані до пізнання нового. Передусім, це передбачає реалізації індивідуального підходу – вчителю необхідно розуміти те, що кожна дитина є по-своєму унікальна, кожна володіє своїми здібностями, має різний темп роботи і засвоєння знань, і зосереджуючись на кожному учневі окремо, вчитель може допомогти йому розвивати у звичному темпі, ті учні, які відстають по предмету, зможуть під час індивідуального навчання отримати допомогу у вирішенні завдань та краще зрозуміти предмет. Зауважимо, що сам дитиноцентричний підхід концентрує увагу на потребах учнів, потрібно вміти створювати сприятливе середовище, в якому учні зможуть реалізувати свої соціальні навички, такий підхід заохочує учнів до саморозвитку та досягти кращих результатів.

У цьому може допомогти, звичайно, і врахування вікової особливості дітей. Треба розуміти те, що кожна дитина проходить свій етап розвитку і цей етап наділений різноманітними характеристиками навіть до сприйняття самого навчального матеріалу. Це дає здатність вчителю вміти адаптувати тему під конкретний клас. Педагог Максимюк приділяє достатньо уваги до вивчення даного питання, вона класифікує вік від початкового класу до старшої школи, виділяємо необхідніше: «Юнацький вік - це період формування світогляду, самосвідомості, характеру і життєвого самовизначення, пізнавальна діяльність сприяє формуванню світогляду. Пам'ять старшокласників характеризується зрілістю, мислення здатне абстрагувати й узагальнювати навчальний матеріал» [16, с. 57].

Доповнюємо, що діти старшого віку і справді більше розкривають свою самостійність та відповідальність, тому вони найбільш здатні виконувати різноманітні завдання, сумісні проекти у групах, які сприяють їхньої

підготовки до дорослого життя, врахування вікових особливостей також допомагає вчителю створити більш комфортну атмосферу у класі.

Приходимо до висновку, що вчителю важливо враховувати особливість кожного учня, адже: «Індивідуальний підхід створює найбільш сприятливі можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, здібностей кожної особистості» [31, с. 36].

Сутність вищесказаного зводиться до того, що вчителю потрібно вміти під час проведення навчальних занять використовувати методи, щоб змотувати учнів до активної навчальної діяльності, це може бути як метод обговорення матеріалу – обмін думками, що розвиває у учня критичне мислення за допомогою розгляду різних точок зору. До цього влучною буде фраза: «Мислення в учнів з'являється там, де є потреба відповісти на запитання, прагнучи до поєднання праці душі, мислення і рук» [37, с. 121]. При розгляді теми «Українська Народна Республіка», що вивчається у 10 класі, можна запропонувати учням проаналізувати джерела - Третій та Четвертий універсал і дати наступні завдання:

- 1) Визначити головну різницю між двома Універсалами.
- 2) Чому Четвертий універсал про незалежність вдалось реалізувати лишень через деякий час? Які були передумови для цього?
- 3) На вашу думку, як українське суспільство відреагувало на проголошення незалежної держави?

Історія – це справжнє детективне розслідування, і це необхідно доносити до учня, адже досвідчені фахівці ознайомлюються з документами, вивчають їх достовірність, за допомогою їх прослідковують хід історії та знаходять нову інформацію, яка допомагає їм розкрити таємницю подій, тому учневі слід вміти аналізувати джерела. Оскільки тема про Володимира Винниченка відноситься до 9 та 10 класу, можна запропонувати учням такі типи запитань: «Чому написаний цей документ? Який це документ? Який жанр документа? Критично розгляньте документ. Визначте його важливість. Що можна

довідатися про суспільство того часу? Що для вас значить цей документ?» [14, с. 60-61].

У випадку, якщо учень відстає у навчанні, то вчитель може використати: «Метод забезпечення успіху в навчанні – метод, який передбачає допомогу вчителя відстаючому учневі, розвиток у нього інтересу до знань, прагнення закріпити успіх. Цей метод ефективний у роботі з учнями, які мають проблеми з навчанням» [26, с. 130]. Цей метод полягає у тому, щоб навчити учня самому аналізувати свій прогрес та досягнення, щоб з повною ефективністю реалізувати цей метод необхідно залучати учнів до участі у різноманітних вікторинах, іграх, задавати запитання щодо теми і в жодному разі не слід критикувати учня за висловлену думку, слід підходити до відповіді учня не з суворою критикою, щоб не викликати страх виступу.

Щоб зрозуміти, наскільки цей метод є ефективним щодо невстигаючих учнів, вчителю слід проводити спостереження або ж проведення власного педагогічного експерименту, так: «Формуючий експеримент – це метод пізнання, за допомогою якого в природних чи штучно створених контрольованих і керованих умовах досліджуються явища дійсності. Експеримент припускає коректування методів, форм, способів навчання і сприяє виробленню в учнів і вчителя заданих експериментом якостей» [33, с. 24].

Зазначимо ще один метод – це метод переконання, зазвичай при застосуванні цього методу вчитель намагається спонукати учня до дії, використовувачи повчальний приклад, так: «Переконання має бути послідовним, логічним, максимально доказовим, відповідати рівню вікового розвитку особистості. Переконуючи інших, вчитель повинен сам глибоко вірити у те, про що повідомляє» [9, с. 141]. Використовуючи за приклад життя Володимира Винниченка, учнів це може надихнути на боротьбу за справедливість, цінування свободи та виховувати в них справжнього українського громадянина, адже він не був звичайним письменником, а й політиком, який намагався боротися за існування незалежної України.

Можна виділити окремі моменти з його політичної діяльності – робота над Конституцією та участь у підписанні Акту Злуки, окреслити ризики, які він на себе брав, віддаляючи УНР від Радянської Росії.

Авжеж щоб здійснювати методи, які подані вище, учителю слід зробити наступне: «Навчальний матеріал повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктного досвіду учня, включали досвід його попереднього навчання; освітній процес має сприяти формуванню рефлексії, оцінки учіння як суб'єктної діяльності; конструювання та організація навчального матеріалу, який дає змогу учневі вибирати його зміст, вид та форму під час виконання завдань» [28, с. 39]. Забезпечення цих факторів дає змогу вчителю пристосувати навчальний матеріал для потреб кожного учня, щоб зробити цілком подання матеріалу максимально ефективним і підвищити його інтерес до навчання.

Безсумнівно, що вивчення історії становлення Володимира Винниченка є важким для учнів, адже слід запам'ятати повністю теоретичний матеріал з усіма датами та новими поняттями. Щоб спростити подачу навчального матеріалу, вчитель може вдаватися до використання різних видів розповіді, окреслимо декілька: «Сюжетна розповідь – образна форма усного монологічного викладу головних історичних фактів (переважно військових та політичних подій). Вирізняється емоційністю та динамічністю. Будується за схемою драматичного твору: зав'язка – кульмінація – розв'язка». [2, с. 93]. Розповідаючи про Винниченка, можна почати зі слів «Багато років тому, у маленькому українському селі, в один холодний грудневий день, народився хлопчик на ім'я Володимир», розповісти учням про його хобі, про те, як він досяг успіхів та зміг стати політиком, як проходило його правління, на чому ґрунтувався його конфлікт з Симоном Петлюрою, в кульмінаційній частині розповіді можна розповісти про те, як він, перебуваючи закордоном, все ще продовжував боротися за справедливість та свободу українського народу, завершити розповідь можна словами: «Його історія є для нас прикладом того, як важливо ніколи не втрачати віри в краще майбутнє».

Також виділяють ще один вид розповіді: «Образна розповідь – усний монологічний виклад фактичного матеріалу, пов'язаного з типовими економічними та культурними явищами. Позбавлена динамічності, конфліктності та сюжетності» [2, с. 94]. Початок розповіді може бути схожим з тим, який представлений вище, під час розповіді можна асоціювати Володимира Винниченка з типовим героєм оповідань, який намагався боротися проти сил зла, зазначити учням про те, що його могутнішою зброєю було – перо, що він став голосом для тих, хто був пригноблений та постраждалий від імперської влади.

Виділяють ще один розповіді: «Конспективна розповідь – стислий виклад неголовних політичних, військових та соціальних подій, які покликані доповнити головні. Це коротка позбавлена образності інформація, яка супроводжується використанням історичної карти, схеми, графіку або хронологічної таблиці» [2, с. 94]. Цей вид чудово підходить до конспектування матеріалу, виділення найголовнішого та коротке описування другорядних подій, замість того, щоб переказувати учням всю біографію Володимира Винниченка, використовуючи цей тип розповіді, вчителю буде достатньо назвати найголовніші події та дати пов'язані з ним.

Свою розповідь вчитель може підкріплювати використовуючи візуальні засоби, зокрема, це допомагає робити навчальний матеріал більш ефективним для засвоювання. Такий підхід до подачі матеріалу не тільки привертає увагу учня, а й допомагає йому мислити, використовуючи образи, що сприяє розвитку довготривалої пам'яті. Учень починає більш краще усвідомлювати подію, маючи перед собою конкретну картину минулого. Вчителю слід навчитись підбирати візуальний матеріал так, щоб він відповідав змісту навчального матеріалу, сприяв розвитку пізнавальної діяльності учнів та був простим і зрозумілим для дітей.

До цих засобів ми передусім відносимо: презентації, роздаткові матеріали; карти; фотографії, малюнки чи портрети історичних діячів або подій; -аудіо або -відео, таблиці, схеми тощо. Одним з найбільш цікавих

засобів є застосування крейди: «Крейдяний малюнок активно використовується на уроках, завдяки таким його якостям, як дохідливість, швидкість і економія часу на уроці. На відміну від готових схем і картосхем, крейдяний малюнок виникає перед очима учнів у відповідності до викладу матеріалу» [27, с. 137]. Окремо додаємо, що це допомагає учителю відобразити свої спонтанні ідеї на дошці, не витрачаючи часу на пошук відповідних зображень в мережі Інтернет, під час розповіді про Володимира Винниченка цей засіб можна використовувати при окресленні хронології його життя або конкретних політичних моментів, вчитель може зобразити його портрет, карту Української Народної Республіки під час управління Винниченка. Щоб використати цей засіб на уроці, вчителю необхідно володіти навичками малювання, в іншому випадку ця спроба може завершитися невдачею.

Безумовно, вчителю прагнути до використання освітніх інформаційних технологій при проведенні уроків з історії. Це дає йому можливість допомогти учням більш зазирнути крізь призму вивчення предмету і зробити свою подорож по минулому найбільш цікавим та яскравим, так: «Впровадження ІКТ на уроках історії не тільки передбачає розширення можливостей спілкування з представниками інших країн, ознайомлення з історичними місцями і пам'ятками, але й дає змогу побачити їх за допомогою спеціальних технологій» [40, с. 64].

Таким чином, завдяки впровадженню технологій під час викладання навчального матеріалу можна добитися глибшого розуміння учнями історії та активно залучити їх до розгляду теми. Під час вивчення діяльності Володимира Винниченка вчитель може використовувати безліч методів застосування технологій виділимо найголовніші: інтерактивні карти, відеоматеріали та презентації. До цього можна ще додати: «Тестові програми, які дають можливість учителю самостійно скласти тестові завдання за обраною темою та за короткий час провести тестування класу» [39, с. 170].

Безумовно, це дає можливість учневі менше відчувати стрес при проходженні контрольної роботи з вивченої теми і дає можливість урізноманітнити сам процес проходження тестування, створюючи відповідні завдання, учитель, залежно від платформи, може додати після відповіді учня відповідні історичні меми, як це реалізовано на платформі Quizlet. Це дає змогу учневі розслабитись під час проходження тестування і відчувати менше переживання за результат.

Меми можна використовувати на уроках історії як ефективний інструмент для викладання старих історичних понять у веселій і легкій для розуміння формі. Так якщо створювати мем про Володимира Винниченка, можна застосовувати подібну фразу «Коли ти водночас письменник, політик і голова Директорії», так учні зможуть дізнатися про подію в доступній та спрощеній для себе формі (див. додаток Е). Додаємо, що окрім мемів учні можуть створювати тематичні плакати, в яких може відобразитися біографічна структура або можуть відобразити заклик до дії, так наприклад лозунгом плакату може стати: «Боремся за становлення незалежної України!» (див. додаток Ж).

На певних етапах уроків можна застосовувати різні онлайн сервіси, так педагог Булдакова описує: «На етапі актуалізації опорних знань використовую онлайн-сервіси по створенню хмари слів, які також доречні і при вивченні термінів та понять з історії. За допомогою хмар слів можна візуалізувати термінологію з певної теми у більш наочний спосіб» [3, с. 14].

Додаємо, що одним з цікавих способів різноманітнити навчальний процес є вирішення кросвордів. Так використовуючи конкретні терміни та поняття по історичних темах, вчитель може перевірити знання учнів про термінологію з історії. Зокрема, вони можуть бути розроблені по різних рівнях складності, що дозволяє вчителю адаптувати кросворд під знання учня. Основною перевагою такого завдання є те, що розгадуючи кросворд, учні повторюють та закріплюють вже пройдений навчальний матеріал (див. додаток З)

Цікавим завданням для учнів буде: «Оприлюднити результати своєї навчальної діяльності учням, а педагогам об'єктивно оцінити подібну діяльність, дозволяють мережеві щоденники, або ж блоги. Для блогів характерні короткі записи тимчасової значущості» [43, с. 3]. Виконання такого типу завдань дає учням заохочення до самовираження крізь призму творчості, дає змогу їм відобразити свою думку щодо історичного явища чи події, це допомагає їм аналізувати історичну подію та інтерпретувати її своїми словами. Можна дати на завдання учням створити блог на тему Володимира Винниченка, учні мають поміркувати над тим, які фрази міг б молодий письменник та політик вжити протягом своєї діяльності, виразити його бажання боротьби за вільну Україну та становлення незалежної української держави (див. додаток І).

На уроці історії вчитель може використовувати ще одне не менш цікаве завдання: «Віртуальні дошки – інструменти, що дозволяють виконувати записи, створювати міндмапи, діаграми, схеми та ілюстрації в реальному часі. Вони сприяють організації і структуризації інформації та сприяють спільній роботі» [46, с. 62]. Це дозволяє учням співпрацювати один з одним та ділитися ідеями, інформацією, щоб відобразити свою власну думку до історичної події. Також подібні дошки можуть включати в собі значно більше, аніж звичайну текстову інформацію, не буде зайвим додавати до неї зображення чи відеоматеріали, аудіофайли, які підтверджують ту чи іншу подію за наявності. На платформі YouTube учні можуть ознайомитися з голосами багатьох українських письменників та політиків, ці голоси були записані на плівки і з часом були розміщені в інтернет просторі, на жаль, подібного контенту неможливо знайти щодо самого Винниченка, проте зберігаються короткі відеоуривки, де можна його помітити серед інших учасників (див. додаток К). Учням можна запропонувати створити інтелектуальну карту і дати їм завдання відобразити головні події Директорії та УНР, які пов'язані з його ім'ям або ж дати можливість учням зіставити

його політичні ідеї з сучасниками, зокрема, порівняти ідеї Володимира Винниченка та Симона Петлюри. (див. додаток Л)

Як згадувалось вище, одним із елементів уроку може стати запровадження презентації, так: «Презентації повинні передбачати: план уроку, основні ідеї теми, питання і завдання.» [52, с. 193]. Вчителю слід розуміти, що презентація має бути викладена чітко, інформативно та послідовно, доречно використовувати тематичний фон чи зображення, яке б відображало зміст презентації, вчителю слід звернути увагу на кольористику та використовувати чіткий шрифт тексту, щоб учні змогли його прочитати. Фон не повинен бути занадто яким та переливатись з самим текстом, до презентації можна долучити також карти та графіки, які могли б проілюструвати інформацію.

Як елемент нетрадиційного уроку, до якої можна адаптувати подану тему бакалаврської роботи, може стати проведення різноманітних типів ігор. Слід зазначити різницю між традиційною та нетрадиційною формою проведення уроку: «Традиційна форма надається уроку за умов відсутності домінування у навчальному процесі певного методу чи технології. Нетрадиційна форма надається уроку за умов домінування у навчальному процесі певного методу чи технології» [44, с. 31].

Нетрадиційна форма сприяє розвитку креативності учня та його критичного мислення, вона пропонує різноманітні та захоплюючі варіативності навчання, що підвищує мотивацію та залучення учнів в навчальний процес. Така форма дає змогу використовувати індивідуальні стилі, що забезпечує глибше розуміння матеріалу, краще підготувати учнів за допомогою удосконалення їхніх цифрових навичок і дозволяє вчителю адаптувати уроки під сучасні умови. Як доречно зауважує автор Олексін: «Нетрадиційні ж форми уроків емоційні за своєю природою і тому здатні навіть найсухішу інформацію оживити й зробити яскравою, що запам'ятовується» [50, с. 181].

Розглянемо декілька видів цікавих типів уроків, які можна адаптувати під тему бакалаврської роботи. Проведення уроку-суду може бути цікавим для школярів, адже воно допомагає дослідити не тільки позитивні якості особистості, а й показати негативні. Під час проведення такого типу уроку учень зможе навчитися аргументувати та відстоювати свою власну думку, наводити чіткі аргументації та не боятися публічних виступів. Окрім того, що проведення такого типу уроку є захоплюючим, вчитель досягає своєї основної мети – розвинути критичне мислення учнів. Так суд над Володимиром Винниченком може проводитися через те, що він в силу свого пацифізму намагався встановити дружні стосунки з ворогом – з Радянською Росією, учні можуть навести аргументи на користь чи проти цієї події.

Рольова гра також є досить цікавим видом для проведення навчального заняття з історії: «Мета рольової гри – визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри, допомогти навчитися через досвід та почуття» [32, с. 47]. Взявши на себе роль історичної постаті, учні можуть глибше заглибитися в час і уявити себе учасником історичної події, рольова гра дозволяє учням відтворити різноманітні сценарії та навчить учнів уміло вести дебати чи дискусію. Нами пропонується наступний сценарій: один учень може взяти на себе роль Володимира Винниченка, другий – Симона Петлюри. Завдання – дійти до спільного компромісу щодо проведення зовнішньої політики.

Для розгляду пропонується наступний вид: «Урок-диспут. Коли щодо якоїсь проблеми існують протилежні думки, принципово різні підходи, то ця проблема може стати темою уроку-диспуту. Цінність таких уроків полягає в тому, що на них формується діалектичне мислення школярів» [9, с. 289]. Проведення такого типу уроку дає можливість учням навчитись відстоювати свої аргументи, висловлювати правильно свою думку та вміти її формулювати, аналізувати аргументи інших учнів, що сприяє розвитку критичного мислення, оскільки учні навчаються оцінювати інформацію і, враховуючи різні точки зору, формувати свою власну. Так при проведенні

уроку-диспуту вчитель може підняти дискусію про політичну діяльність та ідеологічний аспект Володимира Винниченка, піддати його критиці чи навпаки відобразити переваги проведеної ним політики.

Цікавою формою проведення уроку для учнів може стати урок у вигляді змагання команд, до них відносять: «Уроки КВК, уроки-аукціони, уроки-турніри, уроки-вікторини, уроки-конкурси» [53, с. 53]. Кожен з уроків має свої переваги, так на проведенні аукціону учням можна запропонувати поділитися на команди, і за кожну правильну відповідь, команда отримує певну кількість балів, так кожен окремий лот може містити подібні запитання: «Коли Володимир Винниченко приєднався до РУП?», «Коли Володимир Винниченко очолив Генеральний Секретаріат?», «Коли Володимир Винниченко очолив опозицію проти гетьмана?» (див. додаток М). Подібні види запитань можна задавати і при проведенні вікторини. На проведенні конкурсу учням можна дати завдання якомога швидше зібрати цікаві факти з біографії Володимира Винниченка.

Проведення таких видів уроків мають свої структурні компоненти і результати проведення: «ігрова задумка – правила гри – безпосередньо ігрові дії – дидактичні завдання – обладнання гри – результати гри. Навчальна гра дозволяє досягти таких цілей: дидактичних (розширення кругозору), розвиваючих (розвиток пам'яті, мови, інтелекту, творчих здібностей, інтересу до знань), виховних (виховання самостійності, відповідальності, колективізму)» [47, с. 95].

Слід розуміти і недоліки проведення таких уроків: при підготовці такого типу заняття вчителі витрачають значно більше часу на організування та створення необхідних матеріалів, що робить це трудомістським на відміну від проведення традиційного уроку. Також нетрадиційні уроки не повинні мати перевагу над традиційними, оскільки учні втрачають сенс навчання, постійно зосереджуючись на грі і реальна мета уроку може відійти на другий план. Треба розуміти те, що діти-інтроверти в подібних заняттях беруть неактивну участь, а завдання вчителя –

здійснювати на уроці усіх учнів безпосередньо. Сама система оцінювання на нетрадиційних уроках є значно складнішою, оскільки творчий аспект учнів важко визначити в балах. Тому важливо знаходити баланс між проведенню нетрадиційних та традиційних уроків, вчитель повинен враховувати потреби своїх учнів та переконатися, що цілі, які визначені на заняття, є досяжними.

Ефективність проведення нетрадиційних уроків визначається на самперед від: «майстерності вчителя, підготовленості учнів, від того ґрунту, на якому він проводиться. Можна використати ідею, деякі форми, методи, але не завжди можна досягти аналогічних результатів» [29, с. 252].

У розглянутому контексті буде доречним згадати ще один метод, який може застосувати вчитель історії при викладанні про Володимира Винниченка і цим є – проєкт. Підкреслюємо, що: «Головна мета методу проєктів – це можливість самостійного набуття знань у процесі вирішення практичних завдань або проблем, які потребують інтеграції знань з різних сфер» [45, с. 93]. Застосування методу проєкту – це чудова можливість дати учням більш глибоке розуміння історичних тем, ось тому вчителю слід вміти реалізовувати цей метод на практиці. Видів проєктів буває безліч і вчитель може адаптувати їх під вікові особливості школярів, тема, яка буде розглянута на проєкті, має бути змістовною та цікавою, щоб якомога більше активізувати пізнавальну діяльність учнів і адаптувати її під сучасні тренди. Як визначає автор Вітюк: «Результати виконаних проєктів повинні бути певним чином оформлені (відеофільм, альбом, бортжурнал «подорожей», комп'ютерна газета, альманах тощо. Матеріал може подаватися в різних формах: дискусія, огляд, виставка, демонстрування, обговорення, рольова гра» [41, с. 54].

Вчителю слід допомогти учням скласти план проєкту, слід надати необхідні терміни та ресурси для виконання проєкту. Ресурсами можуть бути як інформація з літератури, так і інформація, яка розміщена на веб-сайтах. На виконання проєкту, залежно від його важкості, слід надавати учням від тижня часу. Сам проєкт може виконуватися як у парах, так і поодиночі.

Темами проекту, які пов'язані з Володимиром Винниченком можуть бути: «Володимир Винниченко – герой чи злодій?», «Роль Володимира Винниченка у боротьбі за становлення незалежної України», «Володимир Винниченко – пропагандист культури», «Таємниці особистого життя політика та письменника Володимира Винниченка» тощо.

Таким чином, адаптувати тему бакалаврської роботи в закладах середньої освіти можна різноманітними способами: за допомогою проведення різноманітних інтерактивних та нетрадиційних форм уроків, під час розповіді, використання методу проєктів, створення тематичних мемів та плакатів, під час виконання завдань. Учням це дає змогу дати аналіз ідеям та діям Володимира Винниченка, як вони вплинули на становлення сучасної незалежної України, так вони зможуть глибше зрозуміти його роль як громадсько-політичного діяча, ознайомитися з його роллю в утворенні Української Народної Республіки та становлення Директорії, визначити його слабкі та сильні сторони як політика та людини. Загалом, вивчення особистості Володимира Винниченка дає змогу краще зрозуміти важливі історичні події.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи скажемо наступне. Формування особистості Володимира Винниченка відбувалось під викликами важкого сільського життя, зокрема, він проживав в скрутному становищі та активно допомагав батькові у веденні господарства. В його сім'ї шанувались українські традиції та українська мова, доказом цього стала боротьба з російськомовною інтелігенцією та боротьба за свої права та принципи. Під час навчання у вищому закладі вперше проявились його націоналістичні прагнення, зокрема, це відобразилось у вступі до РУП, де він був активним учасником, проводячи пропагандистську кампанію серед населення задля закликання боротьби проти царського режиму, стає активним учасником революційних подій 1905-1907 рр. У ці роки він переходить на сторону соціалістичної ідеології, яку пізніше підтримує протягом більшої частини свого життя. Його служба в армії проходила під наглядом старших, які боялись, що він розпочне свою агітацію серед військових, однак це його не зупинило у своїх прагненнях, за що він потрапив у в'язницю. В першій еміграції він активно займався контрабандистською діяльністю, самостійно займаючись перевозкою агітаційної літератури, однак через скаргу його невдовзі було спіймано. Після проголошення амністії Миколою II, він зміг повернутися на батьківщину та завершити навчання в університеті. Він продовжує брати активну участь на зібраннях Революційної Української Партії (РУП) та проводити агітаційну діяльність серед українського населення. Його літературна творчість була сповнена національною боротьбою, несправедливістю до українських селян та своїм поглядом на революційні події. Визначним листом-зверненням у діяльності Винниченка стало звернення до Сталіна, що стало ключовим при проведенні дестанілізації. Особисте життя Володимира Винниченка було сповнене випробувань, страстей та пошуків, зокрема, він мав дитину, яка загинула у ранньому віці від тяжкої хвороби, однак найбільшим коханням всього його життя стала Розалія, яка стала йому підтримкою і він прожив з нею до самої своєї смерті.

Поринання в політику стало щастям та горем для Володимира Винниченка: під час свого правління він став автором більшості документів, які були випущені Центральною Радою, зокрема, його можна вважати одним з авторів Чотирьох універсалів. Коли через розбіжності та становлення гетьманської влади, він був змушений покинути свою посаду, у нього назрів план прийняти участь у повстанні проти гетьмана, маючи до нього неприязнь. Захопивши владу у свої руки і остаточно поваливши гетьманат, він став головою Директорії. В силу своєї імпульсивності, пацифізму та соціалістичних поглядів він намагався встановити відносини з Радянською Росією шляхом перемир'я, однак на заваді йому стали інші політики, і він був змушений надалі продовжувати війну, яка тривала протягом трьох років (з 1917 по 1919 рр.). Він став ключовою фігурою при підписанні Акту Злуки, яка об'єднала УНР та ЗУНР в єдину цілісну державу. Під час аналізу його політичної діяльності я прийшла до висновку, що це становить його суперечність як ключової фігури в політичному житті: з одного боку, можемо стверджувати, що бути політиком – це стало бідною для нього самого, досі українська спільнота засуджує його за інтеграцію в політичне середовище, проте без нього функціонування Центральної Ради прийшло б до пришвидшеного занепаду, адже в той час, коли його було усунуто з посади, його наступник не справлявся зі своїми обов'язками. Однак, стверджуємо, що він досі залишається чудовим письменником та автором багатьох творів, які і надалі надихають українське суспільство.

Перебуваючи в еміграції, він організовує групу Закордонних комуністів, остаточно залишивши партію, в якій він обіймав посаду голови – УСДРП (Українська соціал-демократична партія). Причиною організування групи - спроба встановити міцний зв'язок з Радянською Росією задля повернення у політику. Коли у нього вийшло привернути до себе увагу і його запросили на особисту зустріч, це стало для нього можливістю реалізувати себе в комуністичному русі, проте він продовжував принципово висувати пункти щодо України. Звернення до Політбюро було відхилено, проте

Володимир Винниченко не поступався своїх принципів та вдався в остаточну еміграцію, проживши у Франції решту частину життя. У Франції він продовжував розвивати себе як письменник, однак повністю струсив з себе «пилину політики».

В останньому розділі мною було зауважено важливість педагога сконцентруватися на особистості дитини, вибравши напрям «дитиноцентриського» підходу задля створення довірливих стосунків між вчителем та учнями. Адаптувати тему бакалаврської роботи можливо за допомогою використання різноманітних методів: аналізу джерельної інформації, використання особистісно-орієнтовних методів, різноманіття формату розповіді, інтеграція інформаційно-комунікативних технологій в навчальний процес, проведення нестандартних типів уроків та впровадження проектної діяльності учнів – усе це забезпечить активне сприймання матеріалу школярами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Книги (монографії, підручники, посібники)	
Один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авраменко О. Українська література. Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів (рівень стандарту, академічний рівень). – Київ: Грамота, 2010. – 281 с. 2. Баханов К. Організація особистісно орієнтованого навчання. Порадник молодого вчителя історії. – Х.: Основа, 2008. – 159 с. 3. Булдакова Л. Використання інформаційних технологій в освітньому процесі на уроках історії. – Кам'янець-Подільський, 2021. – С.14 4. Верстюк В. Українська Центральна Рада. – Київ: Заповіт, 1997. – 344 с. 5. Винниченко В. Відродження нації: (Історія української революції): в 3 ч. 1 ч. – Київ; Відень: Дзвін, 1920. – С.303 6. Винниченко В. Краса і сила та інші оповідання. – Київ, 1906. – 412 с. 7. Винниченко В. Народний діяч: оповідання. – Київ,

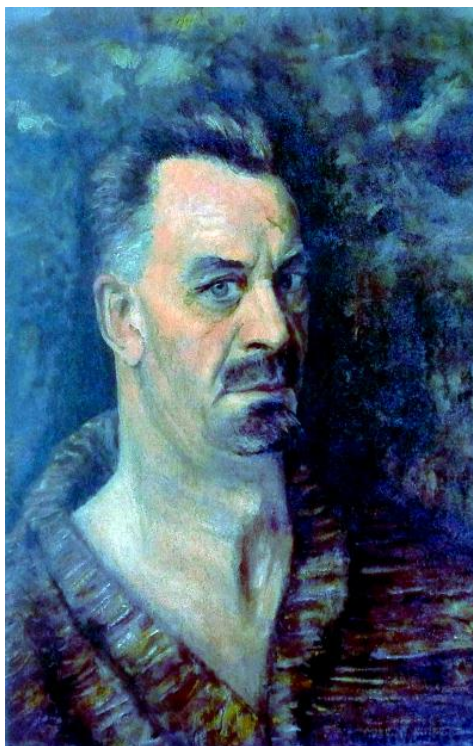
1903. – 29 с.
8. Винниченко В. Твори. Том III: Боротьба. – Київ: Дзвін, 1919. – 258 с.
9. Волкова Н. Педагогіка. Навч. посібник / Вид. 2-ге, перероблене, доповнене. – К.: Академвидав, 2007. – 618 с.
10. Єфременко С. Історія українського письменництва. – Київ, 1995. – 541 с.
11. Задорожна-Княгницька Л. Загальні основи педагогіки. Навчальний посібник. – Запоріжжя: Гельветика, 2020. – С.55
12. Костюк Г. Володимир Винниченко та його доба: дослідження, критика, полеміка. – Нью-Йорк, 1980. – 283 с.
13. Кульчицький С. Володимир Винниченко. – Київ: Альтернативи, 2005. – 373 с.
14. Курилів В. Методика викладання історії. – Торонто, 2008. – С.60-61
15. Левківський М. Історія педагогіки. / 4-те видання, стереотипне. Навч. посібник. – Київ: «Центр навчальної науки», 2011. – С.183
16. Максимюк С. Педагогіка. Навч. посібник. – Київ: Кондор, 2005. – С.57
17. Мацко А. Основи психології та педагогіки. – Вінниця: ВНТУ, 2009. – С.60
18. Мороз Л. Загадки Володимира Винниченка. Стаття. – Київ: Слово і Час, 1993. – С.40-47
19. Парадиський Ол. Володимир Винниченко. – Харків; Одеса: Держвидав України, 1930. – 51 с.

	<p>20.Процюк С. Степан Процюк про Василя Стефаника, Карла-Густава Юнга, Володимира Винниченка, Архипа Тесленка, Ніку Турбіну. – Київ: Грані-Т, 2008. – 96 с.</p> <p>21.Річицький А. Володимир Винниченко в літературі й політиці. – Харків: Держвидав України, 1930. – 96 с.</p> <p>22.Солдатенко В. Винниченко і Петлюра. Політичні портрети революційної доби. – Київ: Світогляд, 2007. – 620 с.</p> <p>23.Солдатенко В. Українська революція. Історичний нарис. – Київ: Либідь, 1999. – 976 с.</p> <p>24.Тагліна Ю. Володимир Винниченко. – Харків: Фоліо, 2010. – 121 с.</p> <p>25.Тищенко Ю. Хто такий В.Винниченко. – Київ, 1917. – 16 с.</p> <p>26.Фіцула М. Педагогіка: навчальний посібник / Вид. 3-тє, стереотипне. К.: Академвидав, 2009. 560 с.</p> <p>27.Яковенко Г. Методика навчання історії. Навч.-метод. посібник. – Х.: ХНАДУ, 2017. – С.137</p>
Два автори	<p>28.Аніщенко О., Яковець Н. Сучасні педагогічні технології. Курс лекцій. – Ніжин, 2007. – С.39</p> <p>29.Дубасенюк О., Антонова О. Методика викладання педагогіки. Навч. посібник. – Житомир, 2012. – С.252</p> <p>30.Кузьмінський А., Омеляненко В. Педагогіка родинного виховання. – Черкаси, 2009. – С.117-118</p> <p>31.Мартиненко С. Хоружа Л. Загальна педагогіка. Навч. посібник. – Київ, 2002. – с.36</p> <p>32.Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок.</p>

	<p>Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / За ред. О.Пометун. – К.: А.С.К, 2004. – С.47</p> <p>33. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі – К.: Генеза, 2006. – С.24</p>
Три автори	<p>34. Подоляк Б., Перський В., Чапленко В. Володимир Винниченко: статті й матеріали. – Нью-Йорк: Укр. вільна акад. наук у США, 1953. 72 с.</p>
Автор(и) та редактор(и) /упорядник(и)	<p>35. Винниченко Володимир. Щоденник. Том I / ред., вступ. ст. і примітки Г.Костюка. – Едмонтон; Нью-Йорк, 1980. – 499 с.</p> <p>36. Войцехівська І, Аблицов В., Божко О. Історія України в особах: ХІХ-ХХ ст. / І.Войцехівська (кер.авт.кол). – Київ: Україна, 1995. – 479 с.</p> <p>37. Завгородня Т.К. Історія педагогіки: навч.метод.посібник / Т.К.Завгородня, Л.М.Прокопів, І.В.Стражнікова. – Івано-Франківськ, 2014. – С.121</p> <p>38. Чикаленко Є, Винниченко В. Листування. 1902-1929 роки / упоряд. та вс. ст. Н.Миронець. – Київ: Темпора, 2010. – 448 с.</p>
Частина видання	
Стаття з періодичного видання (журнал, газета)	<p>39. Білоус О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії. – Х.: Таврійський вісник освіти, 2014. – С.170</p> <p>40. Богдановська Л. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках історії. – К.: Рідна школа, 2013. – С.64</p> <p>41. Вітюк М. Використання методу проєктів на уроках</p>

- історії. Історичні науки. №3. – К.: Логос. Мистецтво наук. думки, 2019. – С.54
42. Гуменюк О. Іван Франко про ранню творчість Володимира Винниченка. Філолог. науки. Том 3 (69). № 3. – Сімферополь, 2017. – С.20-33
43. Десятов Д. Використання мережевих технологій у процесі навчання історії в школі. Вип. 46. – Х., 2012. – С.123
44. Желіба О. Теорія та методика навчання історії: форми уроки історії (на допомогу викладачу вищої школи). Історія в школі: Наук.-метод. журнал. К.: Етносфера. – 2015. – №4. – С.31
45. Іжко Є. Метод проектів як один із засобів оптимізації автономного навчання. Вісник Дніпров. універ. ім. А.Нобеля. Сер. «Педаг. і псих». Пед. науки. №2 (8) – Дніпро, 2014. – С.93
46. Ічанська Н, Єрьомченко Д. Застосування інформаційних технологій на уроках історії. №10. Математика. Інформаційні технології. Освіта. – Полтава, 2023. – С.62
47. Кондратенко Г., Рідкоус О. Нестандартні уроки в школі: класифікація, структура, методика застосування. Збірн. наук. праць Педагог. науки. – Х., 2006. – С.95
48. Курас І. Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка: (до 125-річчя від дня народж). Збірник статей. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж; редкол.: І.Курас (голов.ред). та ін. – К.: ІпІЕНД, 2006. – 280 с.

- 49.Марковський М. Перші літературні кроки
В.Винниченка. Наук. журнал Українознав. Книга 34
(травень-червень). – Київ: Держ. видавницт.
України, 1929. – 176 с.
- 50.Олексін Ю. Традиційні та нетрадиційні форми
навчання історії в школі. Збірник наук. праць Уман.
держ. пед. універ. ім. П.Тичини. – Умань, 2013. –
С.181
- 51.Печарський А. Нарцисизм і трансформація
особистості в житті і творчості В. Винниченка. –
Київ: Слово і Час, 2010. – С.13
- 52.Польова Г. Досвід використання інформаційних
технологій на уроках історії. Наукові записки
Бердян. держ. пед. універ. Вип. 2. – Бердянськ, 2014.
– С.193
- 53.Скрипник М. Шкільний урок ХХІ ст.: типи, проекти,
аналіз: Нотатник педагога. №1, січень (97). – К.:
Методист, 2020. – С.53
- 54.Штейнбук Ф. Оповідання «Краса і сила»
Володимира Винниченка у контексті тілесно-
міметичного методу аналізу художніх творів. Наук.
запис. Харк. нац. пед. універ. ім. Г.С. Сковороди.
Сер.: Літературознав. – Київ, 2007. – 92 с.

ДОДАТКИ*Додаток А**Додаток А.1*

Автопортрет Володимира Винниченка. 1929 рік

Джерело: <https://uartlib.org/z-doby-sonyachnoyi-mashyny-volodymyr-vynnychenko-yak-hudozhnyk/>

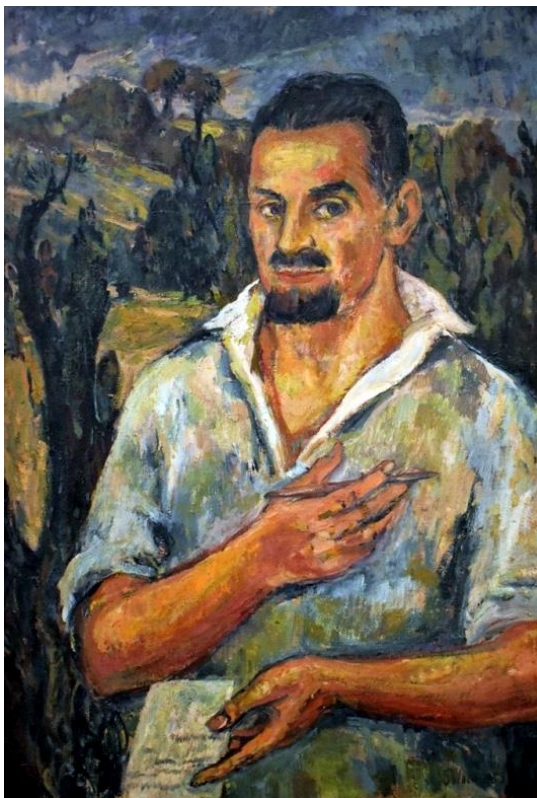
Додаток А.2

Портрет Розалії Винниченко

Джерело: <https://uartlib.org/z-doby-sonyachnoyi-mashyny-volodymyr-vynnychenko-yak-hudozhnyk/>

Додаток А.3

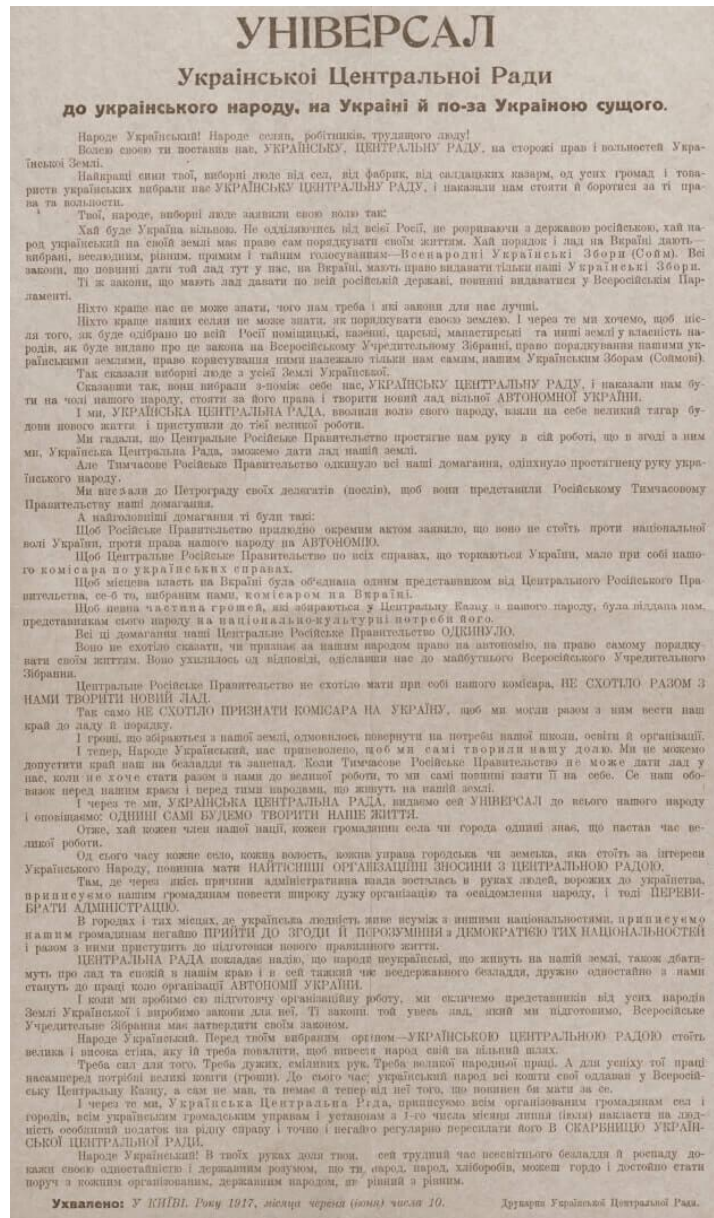

Автопортрет Володимира Винниченка

Джерело: <https://uartlib.org/z-doby-sonyachnoyi-mashyny-volodymyr-vynnychenko-yak-hudozhnyk/>

Додаток Б

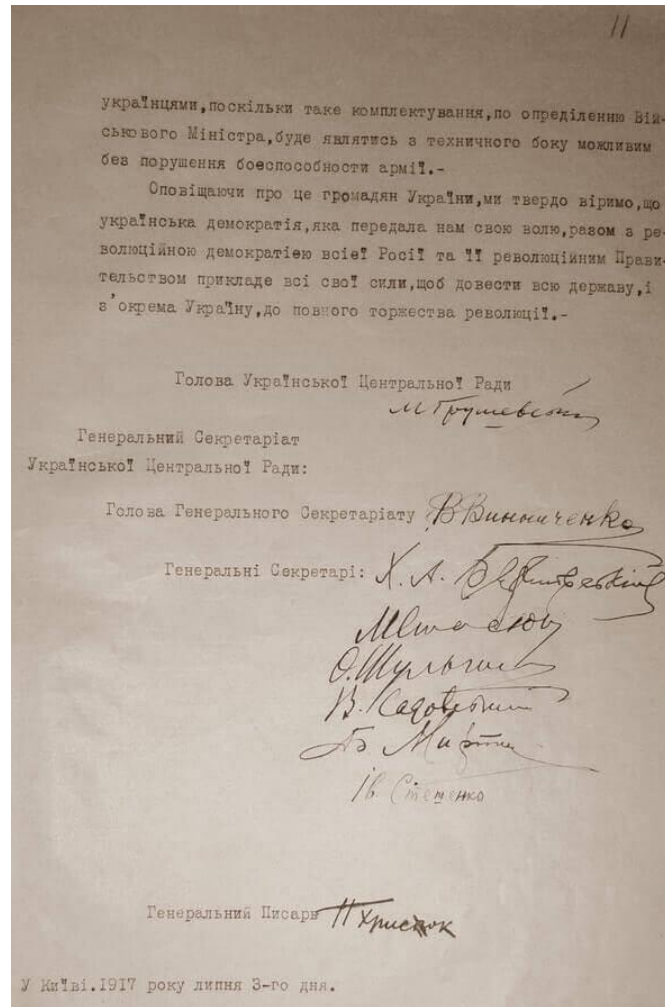
Додаток Б.1

Текст Першого універсалу Центральної Ради.

Джерело: https://mtt.in.ua/slovnyk_universaly-tsentralnoyi-rady/

Додаток Б.2

Остання сторінка Другого універсалу Центральної Ради
Джерело: https://mtt.in.ua/slovnyk_universalny-tsentralnoyi-rady/

Додаток Б.3

УНІВЕРСАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.

Народ Українській і всі народи України!
Тисячі і тисячі чоловік встали на шлях республіки Російської. На війні з силами іже жорстокою і кривавою боротьбою, Центрального Провітства нема, і жо державні ширитися безладно, болячі і руйнівні. Наш край так само і небезпечний. Без влади, дужої, стійкої, народної. Треба так же виступити в безладно і болячо і руйнівні. Народ український. Ти, разом з братніми народами України, поставиши собі берези права, добути боротьбою, творити так і будувати доє життя на нашій землі. І ж Українська Центральна Рада, разом з тобою на іже творити так і нашої країні, на іже ратування всієї Росії, сповіщаємо:

Віднині Україна стає Українською Народною Республікою.
Не відділяючись від республіки Російської і зберігаючи єдність її, ми твердо ставимо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всієї Росії, щоб вся республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів.

До Установчих Зборів України вся власть творити так і на землях наших, давши законні і справні повноваження всім Українській Центральної Раді, і знаменитому Провітству — Генеральному Секретаріату України.

Мамчи спільно і вільно на рідній землі, ми тою силою і властью ставимо на своїй території і революції на тільки нашої землі, але всієї Росії. **Влада, єдинодержавна.**

До території народної Української республіки належать землі, заселені у близькості українцями: Київщина, Поділля, Волиня, Тернопільщина, Полтавщина, Хмельницщина, Катеринославщина, Чернівецьщина, Таврія (без Криму). Включення лівокарпатської української народної республіки, що до прилучення частини Буковини, Холмщини, Берестеччини і сусідніх губерній і областей, до близькості населення українського, має бути установлено ко згоди організованої всієї народної.

Всіх нас громадян сільськоземельного виробництва. **Видати на території Української народної республіки існуючу правдою власності на землі поміщицькі та інші землі інтродукованих колоній сільсько-селянського зв'язку, а також на земельні, козацькі, казачі, казенні, військові та церковні землі населення. Прислати, що землі ті є власністю всього трудового народу і вилучити до нього без варту. Українська Центральна Рада, доуважачи Генеральному секретаріату во Земельних Справах вжити вжити закон про те, як порадувати земельним козацтвом, обраним народом, тих земель до Українського Установчих Зборів.**

Права робітництва в Українській Народній Республіці має бути вжито у повній мірі. А зараз сповіщаємо: **На території Народної Республіки України з цього дня установлюється на всіх підприємствах всієї громадянської праці.**

Тяжкий і тривалий час, який перебував вся Росія, а з нею і наша Україна, вимагає доброго урядування виробництва, рівноправного розподілення продукту соціалістичної і громадянської праці, і через те призначаємо Генеральному Секретаріату праці від цього дня уряд з представництва від робітництва і селянства державно контролювати над продукцією на Україні, підлягаючи інтересам як України, так і всієї Росії.

Четвертий рік на фронті виступає вояки і гетьманський режим всіх держав сходу. Болю і вимени Української Республіки ми, Українська Центральна Рада, ставимо твердо на тому, щоб мир було встановлено

7. Київ 7 лютого (листопада) 1917 року.

ни найшвидше. Для того ми вживаємо рішучих заходів, щоб через Центральне Провітство примусити і спільно з і короткі негалив розпочати мирні переговори.
Так само будемо вжити, щоб на мирному заході права народу українського в Росії і по за Росією не було в жорстокому порушенні. Але до миру кожен громадянин Республіки України, разом з громадянами всіх народів Російської Республіки, повинен стати твердо на своїх землях як на фронті, так і в тилу.

Востанніми часами всім добути революційні було затежено національним карою на смерть. **Єдинодержавна.**
Однині на землі республіки Української смертна кара скасовується. Всім ув'язненим і затриманим за політичні виступи, зроблени до цього дня, як уми заслуженими так і незаслуженими, а також і тим, хто до відповідальності не винуватим, дається нова амністія. Про це негайно буде виданий закон.

Суд на Україні повинен бути громадський, відкритий духом народу.
З цих метам призначаємо Генеральному Секретаріату стільки справ зробити всі згоди до утворення судівництва і правити до згоди з правими комітетами народу.

Генеральному Секретаріату Внутрішніх Справ призначаємо: **Вжити всіх заходів до закріплення і поширення всіх вітчизняних заводів, фабрик, цукрових заводів, лісопильних заводів, лісопильних заводів на місцях, і до встановлення найкращого з'являю і співробітництва його з організацією революційної діяльності, що має бути найкращим основою вільного демократичного життя.**

Так само в Українській народній республіці має бути забезпечено всім способам, добути виробництво революційних, **СВОБОДУ СЛОВА, ДРУЖКУ, ВІСНІ, ЗІБРАННЯ, СОЮЗІВ, СТРОЙКИ, НЕДОСТУПНОСТІ СООСОБИ І МЕНШКАНИН, ПРАВО І ВОЛІВІСТЬ УЖИВАННЯ МІСЦЕВІ** всіх з лісових і усього українців.

Українська народ сам довгі роки борючись за свою національну волю і вільно, буде твердо скорочити волю національного розвитку всіх народностей, на Україні суцільно, тому вживаємо про народних, інтелектуальних, на революційно, селянському та військовому українському національній-персо національній автономно для забезпечення ім права і способам саморозвитку і справляти національного життя, та дружною владою Генеральному Секретаріату Національним Справам подати нам в найближчому часі законопроект про національно-персональну автономію.

Справа провозглашає в корінь державної сили і щоб тяжкий і відповідальний час. Українська народна республіка повинна наварити всі свої сили і ратувати як себе, так і фронт, і ці частини Російської Республіки, які потребують нашої допомоги.

Громадяни! Ізвещи Народної Республіки в федеративній Росії ми, Українська Центральна Рада, клячемо всіх до рішучої боротьби з усіма боядами і руйнівниками, та до дружнього великого будівництва нових державних форм, які клячемо всім іменем української Республіки Росії держави сили і волю будувати. Виробники тих форм має бути встановлено на Українських і Воєнних Установчих Зборах.

Дня виборів до Українських Установчих Зборів призначаємо 27 грудня (листопада) 1917 року, а всіма силами і всіма силами України і Воєнних Установчих Зборів вжити до цього дня.

Молодий Александрійський М-ба „Новобіла“.

Текст Третього універсалу Центральної Ради
Джерело: https://mtt.in.ua/slovnyk_universaly-tsentralnoyi-rady/

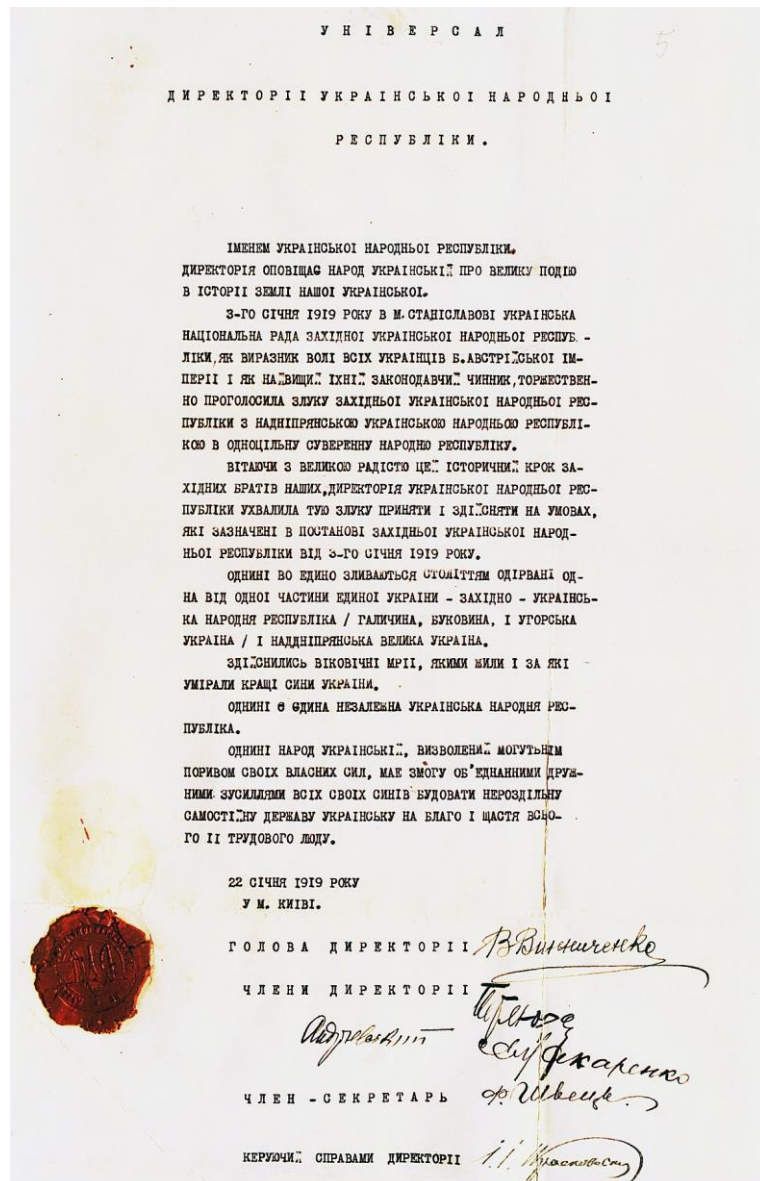
Додаток Б.4

Текст Четвертого універсалу Центральної Ради

Джерело: https://mtt.in.ua/slovnyk_universalny-tsentralnoyi-rady/

Додаток В

Текст Акту Злуки

Джерело:

http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%82_%D0%97%D0%BB%D

[1%83%D0%BA%D0%B8](http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BA%D1%83%D0%BA%D0%B8)

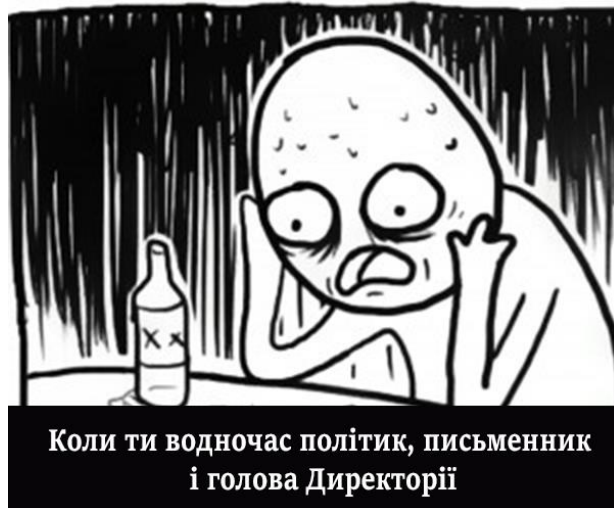
Додаток Д

Маєток сім'ї Винниченків у Франції, Мужен.

Джерело: <http://www.mandry.ua/?p=4720>

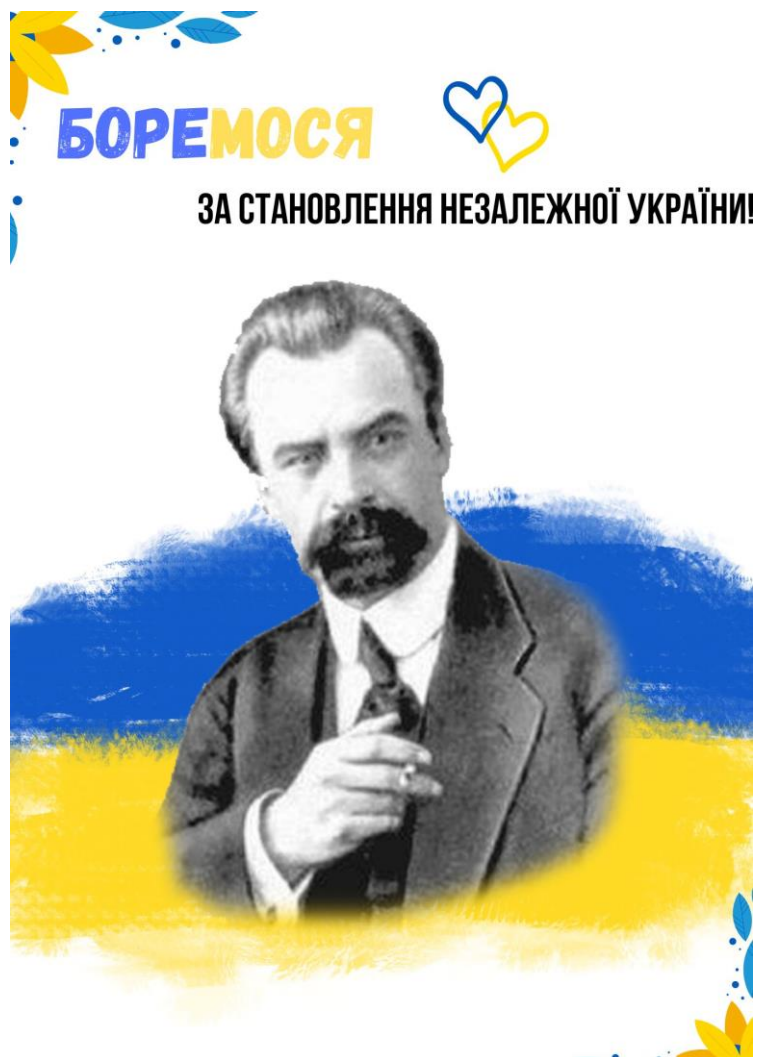
Додаток Е

Мем про Володимира Винниченка

Авторська розробка

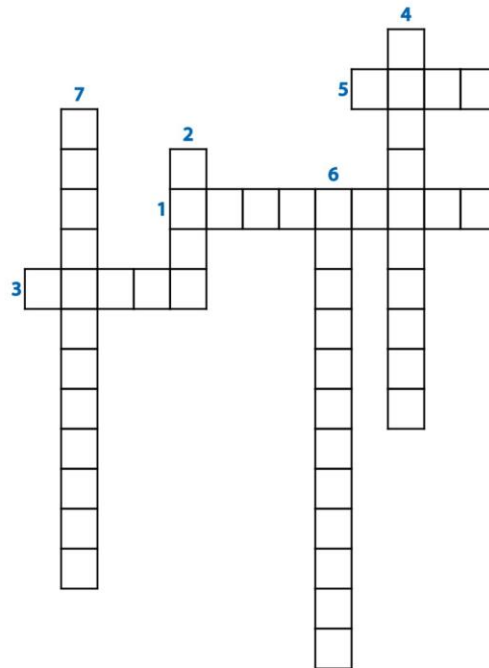
Додаток Ж

Плакат «Боремося за становлення незалежної України»

Авторська розробка

Додаток 3

1. ДОКУМЕНТ, ЯКИМ БУЛО ОБ'ЄДНАНО УНР І ЗУНР
2. МІСТО, В ЯКОМУ НАВЧАВСЯ ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО
3. ПЕРЕКОНАНИЙ ДІЯЧ РЕВОЛЮЦІЇ
4. РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ
5. СТАТУС, ЯКИЙ ОТРИМАЛА УКРАЇНА ЗА ТРЕТИМ УНІВЕРСАЛОМ
6. СТАТУС, ЯКИЙ ОТРИМАЛА УКРАЇНА ЗА ЧЕТВЕРТИМ УНІВЕРСАЛОМ
7. ЛЮДИНА, ЯКА ПИШЕ ТВОРИ

Кросворд

Авторська розробка

Додаток И

Володимир Винниченко
online ●

Вітаю вас у своєму блозі!

Страждання, туга, сум, жаль - це ті вогники душі, на яких гартується всепрощаюча об'єктивність творчості.

!!! сьогодні, 17:53

Мене бере туга. Чогось мені тяжко і тоскно. Чого? Того, що кидаю Україну? Революцію? Що вчуваю провал всієї справи? Мабуть, все разом.

!!! сьогодні, 17:42

Учора написав Чічерінові листа про виїзд за кордон. Сьогодні Олександр ходив у комісаріат. Здається, ніяких перепон не буде. Є надія, що у вівторок виїдемо.

!!! сьогодні, 17:25

Блог Володимира Винниченка

Авторська розробка

Додаток К

Зліва – Володимир Винниченко.

Джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=owyIglODiRU>

Додаток Л

СИМОН ПЕТЛЮРА

виступав категорично проти ідей більшовицької Росії

прагнув до союзу з країнами Антанти, був вимушений піти на договір з Польшею

VS

система "трудових рад" як основи створення республіки трудового народу (основа більшовизму)

прагнув до союзу з більшовицькою Росією, становлення соціалістичного суспільства

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО

Приклад інтелектуальної карти

Авторська розробка.

Додаток М

План-конспект позакласного заняття

Дата: __. __. ____

10-__ клас

Тема заняття: «Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка»

Форма заняття: урок-аукціон

Мета заняття

- *Загальноосвітня мета:*
 - поглибити знання учнів про добу Української Народної Республіки
/інформаційна
 - розкрити особистість Володимира Винниченка як видатного діяча свого часу
/інформаційна
 - дати оцінку проведення політики Володимиром Винниченком */інформаційна*
 - закріпити знання про Володимира Винниченка як письменника
/інформаційна

- *Розвивальна мета:*
 - продовжити розвивати вміння працювати з історичними джерелами;
/інформаційна
 - розвивати вміння аналізувати історичні факти; */логічна*
 - розвивати аналітичне мислення та навички аргументації; */логічна*
 - продовжити розвивати хронологічну компетентність; */хронологічна*
 - розвивати вміння логічно і творчо мислити; */логічна, /творча*
 - закріпити знання учнів за пройденою темою; */логічна*

- *Виховна мета:*
 - виховувати патріотичні почуття та почуття гордості до героїчного минулого України; */особиста, /аксіологічна*
 - формувати критичне мислення на основі власних висловлювань щодо політичної діяльності Володимира Винниченка; */аксіологічна*
 - виховувати інтерес до історії; */логічна*
 - виховувати громадську позицію у ставленні до людей, до самого себе;
/громадянська
 - виховувати повагу до історії України; */громадянська*
 - виховувати почуття любові до рідної землі; */громадянська*
 - виховувати особисті якості свідомого громадянина України; */громадянська*
 - виховувати почуття любові та поваги до себе та навколишніх людей;
/громадянська

Місце проведення: навчальна кімната

Обладнання: презентація, ілюстрації, портрет Володимира Винниченка, суддівський реквізит

План позакласного заняття

1. Тур №1. Володимир Винниченко як особистість
2. Тур №2. Творча спадщина Володимира Винниченка
3. Тур №3. Акт Злуки
4. Тур №4. Володимир Винниченко як політик

Конспект позакласного заняття

І. Організаційний етап

Добрий день, любі друзі! Сьогодні ми проведемо аукціон на тему Політична діяльність Володимира Винниченка! Бажаю вам гарного настрою та нових відкриттів!

II.Актуалізація опорних знань учнів

Метод «Вірю – не вірю»

- 1.Незалежність УНР було проголошено за Третім універсалом
- 2.Володимир Винниченко був автором усіх декларацій, універсалів та законодавчих проектів УНР
- 3.Володимир Винниченко був Генеральним секретарем військових справ
- 4.Володимир Винниченко був одним з учасників опозиції проти гетьмана
- 5.Володимир Винниченко все життя прожив в Україні

III.Етап проведення позакласного заходу

Правила вікторини

Кожен учасник отримує картку з номером. Ведучий оголошує лоти і веде торги за допомогою молотка. Аукціонний крок становить 50 балів, якщо учасник переміг в торгах, але відповів неправильно, то з нього знімається штраф у розмірі 250 балів. Банкіри дають кредит у розмірі 450 балів кожному.

Тур №1. Володимир Винниченко як особистість.

Учитель: Отже, ми розпочинаємо наш перший тур, в якому маємо 5 питань. Хто бажає купити оголошений лот, тобто право відповіді на озвучене питання? Після розіграшу питання та завершення торгів, учасник, який викупив його, відповідає на поставлене запитання.

Лот №1	1.Коли народився Володимир Винниченко?	Вартість: 100 балів
Лот №2	2.В якій гімназії навчався Володимир Винниченко?	Вартість: 100 балів
Лот №3	3.Чому Володимира Винниченка виключили з гімназії (за офіційною версією)?	Вартість: 200 балів
Лот №4	4.На кого навчався Володимир Винниченко у Київському університеті?	Вартість: 100 балів
Лот №5	5.До якої партії вступив Володимир Винниченко у студентські роки?	Вартість: 200 балів

Тур №2. Творча спадщина Володимира Винниченка

Ведучий оголошує початок торгів другого туру, форма торгів – «Закритий лот». Учасники не знають конкретного питання, а ціна винагороди за правильну відповідь зростає.

Лот №1	1.Який був перший твір Володимира Винниченка?	Вартість: 120 балів
Лот №2	2.Коли був написаний твір «Федько-Халамидник»	Вартість: 120 балів
Лот №3	3.Який твір став відображенням першої революції?	Вартість: 120 балів
Лот №4	4.В якому творі Володимир Винниченко описує проблему шлюбу?	Вартість: 235 балів
Лот №5	5.Який твір був написаний в період	Вартість: 235 балів

№5	останньої еміграції?	
----	----------------------	--

Тур №3. Акт Злуки

3 тур. Чорний ящик		
	В чорному ящику знаходиться документ, який свідчить про об'єднання УНР та ЗУНР. Учень має назвати назву документу	500 балів

Тур №4. Володимир Винниченко як політик

Завдання учнів – визначити, до якої події мав пряме відношення Володимир Винниченко.

4 тур. Володимир Винниченко як політик					
Антигетьманське повстання	Проголошення Першого універсалу ЦР	Підписання угоди з польською стороною	Врегулювання відносин з Радянською Росією	Курс на пошук союзників в в Антанті	Участь в Закордонній групі українських комуністів

IV. Систематизація знань

В ході гри ведуться таблиці, де фіксуються видані кредити і за прізвищами та номерами зароблені бали в ході аукціону. По закінченню проведення аукціону проводиться підрахунок взятих і повернутих коштів в банк, підраховується прибуток або збитки учня. За найвищим результатом визначається переможець аукціону.

V. Висновки

Отже, на сьогоднішньому уроці ми закріпили знання про Володимира Винниченка не тільки як політика, а й як письменника.